

DAGSPRESSKOLLEGIET
Avd för masskommunikation
Göteborgs universitet
84-06-03

NÄRRADIOLYSSNANDET
I STOCKHOLM 1984

Resultat från en lyssnarundersökning
våren 1984 genomförd på uppdrag av
Stockholms närradioförening

Lennart Weibull

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. NÄRRADIOPUBLIKEN - NÅGRA FRÅGOR	
1.1 Närradions utveckling	1
1.2 Närradion i Storstockholm	2
1.3 Närradions publik	4
1.4 Frågor inför stockholmsundersökningen	7
1.5 Disposition av rapporten	8
2. UPPLÄGGNING AV STOCKHOLMSUNDERSÖKNINGEN	
2.1 Undersökningsansats	11
2.2 Urval och datainsamling	12
2.3 Svarsfrekvens och bortfallsanalys	14
2.4 Metodkommentarer	16
3. NÄRRADIOLYSSNANDETS OMFATTNING	
3.1 Lyssnandet på de tre närradiosändarna	20
3.2 Närradiolyssnandet 1980 och 1984	23
3.3 Lyssnarandelar i Storstockholm	25
3.4 Lyssnarandelar och publikstorlek	29
3.5 Lyssnandet en vanlig dag	30
4. NÄRRADIOLYSSNANDE I OLIKA GRUPPER	
4.1 Lyssnande i olika demografiska grupper	34
4.2 Föreningsaktivitetens roll	38
4.3 Intressets roll	42
5. LYSSNANDET PÅ OLIKA PROGRAM I NÄRRADION	
5.1 Lyssnandet på olika programtyper	45
5.2 Lyssnare för olika programtyper	48
5.3 Lyssnande på närradions nattsändningar	51
5.4 En veckas publik	54
6. NÄRRADION OCH ANDRA MASSMEDIER	
6.1 Konsumtion av enskilda massmedier i Stockholm	57
6.2 Närradiolyssnande i förhållande till annan massmediekonsumtion	61

7. ÅSIKTER OM NÄRRADION	
7.1 Hur bra är programmen?	65
7.2 Vilka organisationer skall få sända?	67
7.3 Vill man ha när-TV - och i så fall hur?	71
8. SAMMANFATTANDE DISKUSSION	75

REFERENSER

- BILAGA 1: Undersökningsområden för stockholmsundersökningen
- BILAGA 2: Stockholmsundersökningens tidsplan och inkomna svar
- BILAGA 3: Bortfallsredovisning för stockholmsundersökningen
- BILAGA 4: Andel svarande i olika grupper i stockholmsundersökningen samt uppgiven svarsdag
- BILAGA 5: Programtablå för Stockholms närradio, mars 1984

FÖRORD

Dagspresskollegiet är ett forskningsprogram som syftar till att belysa dagstidningarnas roll i det svenska samhället, särskilt pressens förhållande till andra massmedier. Forskningsprogrammet igångsattes 1979 vid avdelningen för masskommunikation, statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet. Det finansieras av bl a Dagspressens marknadsinformation och presstödsnämnden.

Ett led i Dagspresskollegiets forskning är att få fram studier av samspelet mellan olika massmedier. Det gäller bl a frågor om eventuell rollfördelning mellan existerande medier och framväxten av s k nya medier. Detta är bakgrunden till intresset att belysa närradions utveckling. Vilken publik har närradion och hur ser denna publik på närradiomediets möjligheter? En första studie genomfördes 1982 i Jönköping (Hedman-Weibull 1984).

Våren 1984 fick Dagspresskollegiet genom ett initiativ av Stockholms närradioförening möjlighet att genomföra en undersökning av närradiolyssnandet i Stockholm. Undersökningen skulle göras i syfte att belysa närradiopublikens storlek, bl a med tanke på att belysa hur denna utvecklats i förhållande till den första publikstudien 1980. Det fanns också ett intresse att få fram jämförelser med andra medier samt ett antal åsiktsfrågor om närradion.

Med tanke på att stockholmsregionen är ett ur massmediesynpunkt avvikande område i Sverige - bl a mindre omfattande tidningsläsning - bedömdes det inom Dagspresskollegiet angeläget att vidga studien till att omfatta massmediekonsumtion i allmänhet. Undersökningen skulle dessutom avse både Stockholms kommun och regionen i övrigt.

Föreliggande rapport är den första från stockholmsstudien. Den avser i första hand närradiolyssnande men innehåller också vissa jämförelser med andra medier. Undersökningen har finansierats genom bidrag från bl a Stockholms närradioförening samt genom interna projektmedel från Dagspresskollegiet.

Undertecknad svarar för sammanställning, analys och kommentarer i föreliggande rapport. Huvuddelen av undersökningsadministration och databearbetning har gjorts av fil kand Anders Ohlsson, som även har tagit fram underlaget till metodkapitlet. Han kommer senare att presentera detta i en särskild metodrapport.

Göteborg den 9 juli 1984

Lennart Weibull
Projektansvarig, Dagspresskollegiet

1. NÄRRADIOPUBLIKEN - NÅGRA FRÅGOR

1.1 Närradions utveckling

Närradion i Sverige daterar sig tillbaka till 1 juli 1978. Då trädde en ny lagstiftning i kraft, vilken gav förutsättningar för en försöksverksamhet med närradio. Ideella, religiösa, fackliga och politiska grupper, organisationer och folkhögskolor skulle få möjligheter till lokala radiosändningar med begränsad räckvidd. Syftet var att dessa skulle kunna erbjuda både de egna medlemmarna och allmänheten sådan information som den allmänna närradion normalt inte innehåller (Proposition 1977/78:91).

Närradioutbyggnaden administrerades från starten av den s k närradiokommittén. Kommittén samlade under hösten 1978 in intresseanmälningar från lokala sammanslutningar och beslutade på grundval av dessa om vilka orter som skulle få möjlighet att bedriva försöksverksamhet. Totalt gavs 16 områden i 15 kommuner sådana sändningsmöjligheter. Att antalet områden översteg antalet kommuner sammanhängde med att två närradiostationer etablerades inom Stockholms kommun - Stockholms närradio med tyngdpunkt i innerstaden och Radio Järva för de nordvästliga förortererna.

De första närradiostationerna inledde sina sändningar under sensvåren 1979. Snabbast ut i etern var Radio Jönköping, som startade den 24 april. Stockholms närradio kom igång ca en månad senare (1979-05-29) och Radio Järva en vecka senare (Hedman 1980).

För att få tillstånd att sända över en närradiostation skall en sammanslutning uppfylla de i propositionen angivna villkoren. Man skall vara en juridisk person som bedriver ideell, politisk, facklig eller religiös verksamhet inom det område till vilket sändning skall riktas. De organisationer som hade sändningstillstånd var 1979 241. 1982 hade de ökat till 298.

Omkring en fjärdedel av dessa var olika slag av religiösa samfund, vilka svarar för drygt hälften av den totala sändningstiden (Strid-Weibull 1983).

Närradion använder televerkets s k beredskapssändare. Varje sändare skall i princip ha en räckvidd på mellan fyra och fem kilometer. Hur lång den faktiska räckvidden blir sammanhänger med sändarens styrka och områdets natur- och bebyggelsegeografi (Jfr SOU 1984:53 s 124 ff).

Under 1982 ändrades närradiobestämmelserna. I princip skapades nu möjligheter att etablera närradiostationer i alla svenska kommuner. Under 1982 tillkom åtta nya sändningsområden, under 1983 ytterligare 14. Bland de nya som tillkommit finns bl a Danderyd/Täby närradio inom storstockholmsområdet (SOU 1984:53).

1.2 Närradion i Storstockholm

Inom Storstockholm sändes våren 1984 närradio från tre stationer: Stockholms närradio med sändare på Norrmalm i innerstaden, Radio Järva med sändare i Spånga och Danderyd/Täby närradio med sändare i Täby. Senare har tillkommit respektive planeras sändningar i Botkyrka-Salem, Solna och Farsta inom Storstockholm. Strax i utkanten finns Norrtälje närradio som sänder sedan 1983.

I likhet med andra närradiostationer påverkas de tre Storstockholmssändarnas hörbarhet av topografiska förhållanden, bebyggelse och sändarstyrka. Detta innebär att sändningsområdena är större än den femkilometersradie som nämnts. Stockholms närradio räknar med bra hörbarhet från Brännkyrka i söder till Stocksund i norr. På samma sätt har både Järva och Danderyd/Täby större täckning än vad sändarnamnet antyder. Det finns härigenom en inte obetydlig övertäckning mellan de tre sändningsområdena.

Om vi ser till de tre närradiostationernas organisation så är Stockholms närradio den största. Totalt finns 70 olika föreningar. Dessa fördelar sig relativt jämnt mellan olika typer. Karakteristiskt för närradion i Stockholm var dock redan från starten att man hade en stor andel av vad som i statistiken betecknas som 'Övriga intresseorganisationer'. Med detta menas bl a musikföreningar, alternativgrupper och liknande sammanslutningar.

Föreningarna delar på en total sändningstid på 120 timmar per vecka. Sändningstiden är den mest omfattande i svensk närradio men är samtidigt betydligt mindre än den var 1980. Då sände man en genomsnittlig vecka mer än 150 timmar närradio i Stockholm. En viktig förklaring till nedgången är att de s k musikföreningarna har minskat sin sändningstid. Detta har i sin tur orsaker i främst ändrade bestämmelser om rätten att sända närradio - för att få sända skall en förening ha en kontinuerlig verksamhet vid sidan av närradion, något som flera musikföreningar saknade. Inte mindre än 20 olika föreningar bortföll i Stockholm (SOU 1984:53 s 75). Dessutom tillkom nya regler för s k STIM-avgifter - i närradions början betalades i stort sett inget för den musik som spelades i närradion; senare har tillkommit ett särskilt STIM-avtal med avgifter beroende på sändningsområdets storlek.

Järva närradio har omkring 35 deltagande föreningar. Mellan 1980 och 1983 har sändningstiden ökat markant: från knappt 30 till omkring 100 timmar en genomsnittlig vecka. Mellan 1982 och 1983 skedde dock en viss nedgång i sändningstiden. Vad som särskilt utmärker Järva-sändaren är den höga andelen invandrарorganisationer bland de sändningsansvariga. 1980 utgjorde dessa 5 av de 15 sändande föreningarna, vilka svarade för drygt 20 procent av sändningstiden. Även idrotts- och friluftorganisationer hade ca 20 procent av sändningstiden.

Även i Järva bortföll en del föreningar (7), då de nya förutsättningarna för sändningsrätt infördes 1982. Tillkomsten av STIM-avgifterna anses dock ha betytt mindre i Järva än i Stockholm, eftersom dessa är lägre i Järva. Det senare sammanhänger med att avgifterna baseras på antalet invånare i området.

Medan Stockholm och Järva närradiostationer idag måste betraktas som etablerade sändare med program under de flesta tider på dagen varje dag hela året så är Danderyd/Täby närradio en station med mer begränsade sändningar. I denna station samverkar ca 30 föreningar. Föreningarna har samordnat sina resurser och arbetar från en studio. Totalt sänder man ca 20 timmar per vecka.

Ibland har närradion beskrivits som helt dominerad av de religiösa sammanslutningarnas program. Det skall därför framhållas att dessa inte spelar en sådan framträdande roll i de tre storstockholmssändarna. De religiösa samfundens svarade 1980 för ca 15 procent av innehållet i Stockholms närradio och för ca 30 procent i Järva - jämfört med riksgenomsnittet på 45 procent vid samma tid (Hedman 1980). I och med bortfallet av vissa musikföreningars programverksamhet har samfundens andel av sändningstiden troligen ökat. Detta har dock skett utan att deras faktiska programtid ökat nämnvärt.

1.3 Närradions publik

1980 genomförde Lowe Hedman, Sociologiska institutionen, Uppsala universitet, den första publikundersökningen av närradion. Undersökningen baserades på slumpmässiga urval av allmänheten inom de då aktuella närradioområdena. Andelen som överhuvudtaget hade lyssnat på närradio var 30 procent i genomsnitt för de 16 områdena. De som uppgav sig lyssna åtminstone någon gång per vecka var 15 procent (Hedman 1980: 39).

Publikundersökningen 1980 påvisade betydande skillnader mellan olika närradioområden. Högst andel lyssnare minst någon gång per vecka fanns i Stockholm (24 %), Kumla (19 %) och Svanön (18 %). De lägsta siffrorna 1980 hade Karlstad (9 %), Piteå och Sandviken (båda 10 %).

1983 och 1984 genomförde Sveriges Radios publik- och programforskningsavdelning en studie av hur många av allmänheten som lyssnat en genomsnittlig dag. Man skattar där andelen till 3 procent och under en genomsnittlig vecka 11 procent (PUB 1984). En annan studie vid samma tid beräknar andelen lyssnare en vanlig dag till 7 procent (Weibull 1984:43). Skillnaderna mellan studierna kan ha att göra med omfattning och inriktning på sändningarna vid den undersökta tidpunkten och måste tolkas med viss försiktighet (Jfr Hedman-Weibull 1984: 21 f).

Analyser av vad som utmärker närradiolyssnarna visar att dessa - oavsett typ av undersökning - består av både yngre och äldre personer medan medelåldern är underrepresenterad. Lågutbildade är överrepresenterade, något som har sin bakgrund i åldersfördelningen. Hemarbetande och pensionärer lyssnar på närradio mer än genomsnittet. Delvis överensstämmer publiken för vad som gäller för radiolyssnande i allmänhet (Hedman 1980:59 ff och PUB 1984).

Det som gör att en person är en regelbunden närradiolyssnare är i första hand om han eller hon är med i någon sändande förening. De specialanalyser som gjorts ger här ett mycket tydligt utslag. Bland dem som inte är med ligger andelen lyssnare någon gång i veckan på 12 procent, bland föreningsmedlemmar är andelen över 25 procent (Hedman 1980:64 och Weibull-Karlsson 1980).

Föreningsmedlemskapets betydelse för lyssnande måste rimligen tolkas så att medlemmarna lyssnar beroende på att radion har ett sådant innehåll som tilltalar deras intresseinrikt-

ning. I och med att närradion är en kanal som måste sökas upp är det också troligt att innehållet i sändningarna kommer att spela en viktig roll för lyssnandet, särskilt i jämförelse med lyssnande på P1 och P3. I de senare fallen är det som regel frågan om ett val av kanal. Lyssnandet kommer här i stor utsträckning att bestämmas av situationen.

Det är relativt svårt att på grundval av materialet från 1980 avgöra vilken dragningskraft olika programtyper har. Om vi ser närmare på lyssnarandelarna för olika program i Stockholms närradio framgår att de högsta procenttalen för enskilda program ligger på ca fem procent av allmänheten. Detta gäller främst musik- och studentsändningar, där de senare också i stor utsträckning var popmusikprogram (Hedman 1980:134 f).

En viktig fråga är vad mån närradiolyssnandet under de gångna fem åren etablerat sig som en vana. De studier som finns är i huvudsak från 1980 och säger inget om utvecklingstendenserna. Man kan tänka sig att närradion successivt fått grepp om sin publik och att andelen trogna lyssnare därigenom ökar. Detta skulle då innebära att en större andel av lyssnarna idag är regelbundna lyssnare. Samtidigt är det möjligt att det i första hand är programinnehållet som fortsätter att dra till sig en mera tillfällig publik. Bortfall av en populär programtyp, t ex musikprogrammen i Stockholms närradio, skulle i så fall snabbt dra ner lyssnarandelarna. Det är också tänkbart att dessa två tendenser utvecklas parallellt: för vissa lyssnargrupper, som är intresserade av ett visst utbud, t ex den egna föreningens radio, utvecklas en vana, medan andra lyssnargrupper styrs mera av tillgången på vissa populära programtyper.

Det finns ännu så länge för få studier av närradions publikutveckling för att man skulle kunna göra några bestämda antaganden. En undersökning av andelen närradiolyssnare i Jönköping 1982 kan i jämförelse med siffror från 1980 ge visst

stöd för "vanehypotesen". I Jönköping har både den totala närradiopubliken ökat något och andelen trogna lyssnare blivit större bland lyssnarna (Hedman-Weibull 1984:15 ff). Samtidigt måste framhållas att närradion i Jönköping uppvisat relativt små ändringar i innehållet mellan de två undersökta åren: vid båda tillfällena är det en markant övervikt för program från religiösa sammanslutningar. Detta gör att man inte kan säga något om hur det skulle ha gått om programinnehållet hade varit mera blandat.

1.4 Frågor inför stockholmsundersökningen

Mot den redovisade bakgrunden har det allmänna syftet med närradioundersökningen i Stockholm varit att försöka belysa förändringar i närradiolyssnandet över tid. Tanken är att det på grundval av jämförelser mellan publiksiffror 1980 och 1983 skall gå att få fram ett underlag för bedömningar av utvecklingsmönstren i närradiolyssnandet.

Det allmänna syftet medför att den primära avsikten med 1983 års undersökning är att genomföra en kartläggning av närradiopubliken i Stockholm på samma sätt som skedde 1980. Det gäller att inom samma område som undersöktes 1980 få fram publikandelar totalt och för olika typer av innehåll. Hur stor andel av allmänheten lyssnar på närradio, hur ofta och på vilka program?

Sedan 1980 har närradioverksamheten i Stockholm expanderat. Detta har skett genom ökade sändningsområden samt genom tillkomsten av Danderyd/Täby närradio och en kraftigt utvidgad sändningstid för Järva närradio. Mot denna bakgrund bedömdes det som viktigt att kartlägga närradiolyssnandet inte bara i sändningsområdena utan i hela Storstockholm. En tyngdpunkt ligger dock på Stockholms innerstad, som är det primära området för Stockholms närradio.

Ett andra delsyfte är att studera närradiolyssnandet inom olika grupper, både i Stockholms innerstad och i Storstockholm i övrigt. Det gäller både hur lyssnarandelarna skiljer sig mellan män och kvinnor, mellan personer i olika åldrar och mellan olika utbildningsgrupper. Men det gäller också att studera hur föreningsmedlemskap påverkar lyssnandet. Har det skett några förändringar i dessa avseenden mellan 1980 och 1984?

Närradion är inte ensamt som lokalt etermedium i Stockholm. Det finns en mycket aktiv lokalradiostation i Radio Stockholm. Radio Stockholm sänder både i P3 samt i en egen kanal som kallas för P5. Ett typiskt drag för Radio Stockholm är stationens satsning på populärmusik och reportage - de sk pulsprogrammen. Ett tredje delsyfte är därmed givet: hur förhåller sig närradiolyssnandet till användning av andra medier, i första hand lokalradion men också riksradio och TV. Är de olika medierna ett komplement till varandra eller finns det en utpräglad konkurrens?

Det fjärde och sista delsyftet avser frågor om vad allmänheten i Stockholm anser om närradio. Med tanke på att närradion nu funnits i Stockholm ca fem år är det möjligt att ställa sådana frågor till ett befolkningsgenomsnitt. Även om inte alla stockholmare har personlig erfarenhet av att ha lyssnat på närradio är det troligt att de ändå känner till närradions sändningar och har uppfattningar om dem. På denna punkt är det av särskilt intresse att belysa åsiktsskillnader mellan de regelbundna närradiolyssnarna och allmänheten i övrigt.

1.5 Disposition av rapporten

Uppläggningsen av föreliggande rapport följer i huvudsak de fyra delfrågeställningarna. Först redovisas det totala närradiolyssnandet och lyssnarandelarna för olika närradiosta-

tioner. I redovisningen görs konsekvent en skillnad mellan boende i Stockholms innerstad och boende i Storstockholm. Siffrorna för innerstaden är här genomgående jämförbara med vad som framkom i 1980 års undersökning. Inom storstockholmsområdet görs också uppdelningen mer finfördelad i syfte att få fram lyssnandet inom respektive närradios "primärområde".

Det andra huvudavsnittet redovisar lyssnarandelar inom olika grupper av allmänheten. I princip presenteras andelen trogna och sporadiska lyssnare respektive icke-lyssnare. Detta görs i förhållande till demografiska variabler som kön, ålder och utbildning. Vidare analyseras hur lyssnandet ser ut i grupper som skiljer sig åt med hänsyn till föreningsaktivitet och intresseinriktning. Också detta görs både för Stockholms innerstad och Storstockholm.

Ett tredje avsnitt tar upp lyssnandet för olika typer av program bland grupper av lyssnare. Visserligen anges här lyssnarandelar av allmänheten men tonvikten ligger på hur de regelbundna närradiolyssnarna fördelar sig på olika programtyper.

Det fjärde avsnittet behandlar förhållandet mellan närradion och andra medier, i första hand Radio Stockholm och annan ljudradio.

I det femte avsnittet görs en redovisning av hur de regelbundna närradiolyssnarna respektive icke-lyssnarna bedömer närradion i Stockholm. Det gäller frågor om vilka föreningar som skall vara med, om man saknar någon typ av innehåll och hur man ser på framtiden, t ex uppbyggnaden av när-TV i Stockholm.

I rapportens avslutande avsnitt diskuteras i första hand utvecklingstendenserna för närradiolyssnandet i Stockholm. Jämförelser mellan 1980 och 1983 års siffror görs även inom enskilda avsnitt. Tanken med det avslutande avsnittet är snarast att summera upp några genomgående iakttagelser och

sätta dem i samband med de resonemang om närradiopublikens utveckling som förts i det föregående.

Rapporten kännetecknas i övrigt av att vara en tabellrapport. Det har gällt att i första hand göra en avrapportering av vad undersökningen kommit fram till samt att förse denna med kommentarer. Den noggranne läsaren kommer att finna en del punkter, där det finns möjlighet att föra analysen några steg vidare. En sådan vidareutveckling har dock bedömts ligga utanför denna rapport.

Den som önskar en snabb överblick av huvudresultaten kan med fördel läsa de uppsummeringar som avslutar varje kapitel.

2. UPPLÄGGNINGEN AV STOCKHOLMSUNDERSÖKNINGEN

2.1 Undersökningsansats

Initiativet till 1984 års närradiostudie i Stockholm kom från Stockholms närradioförening. Närradioföreningens primära intresse var att göra en uppföljning av 1980 års lyssnarundersökning i syfte att belysa hur närradiolyssnandet utvecklats i Stockholm mot bakgrund av bl a ändringar i närradioutbudet. Med hänsyn till detta var det nödvändigt att ha 1980 års undersökning som bas för 1984 års.

1980 års undersökning var baserad på slumpmässiga urval av allmänheten (mellan 15 och 70 år) inom respektive närradios sändningsområde. Sändningsområdets storlek avgränsades med hänsyn till närradios teoretiska räckvidd på 4-5 km. De församlingar som till mer än 50 procent låg inom detta område kom att bilda undersökningens underlag. Undersökningen avsåg primärt en veckas närradiolyssnande samt frågor om vanemässigheten i lyssnandet, preferenser för olika programtyper och föreningar samt bakgrundsfrågor. Samtliga frågor var inriktade på närradio såväl som på en som avsåg annan mediekonsumtion, bl a lokaltidningsläsning och lokalradiolyssnande (Hedman 1980).

För studien av Stockholms närradio innebar detta ett urval av boende i församlingar inom tullarna (en population på ca 250.000 personer), och för Radio Järva ett urval av boende i Spånga församling (ca 65.000 personer). I båda fallen var nettourvalet ca 500 personer. Antalet svarande var 338 i Stockholms innerstad och 258 i Järva. Detta innebär svarsandelar på 72 respektive 57 procent (Hedman 1980:15 ff).

För 1984 års undersökning gällde det att få en så likartad uppläggning som möjligt. Utgångspunkten var ett urval i Stockholms närradios område baserat på samma urvalsram som 1980: boende i innerstadsförsamlingarna mellan 15 och 70 år.

Ett sådant urval ger möjligheter till exakta jämförelser mellan 1980 och 1984 beträffande Stockholms närradio. Vad beträffar Storstockholm så bedömdes det med tanke på sändarnas faktiska räckvidd och tillkomsten av ännu en sändare att detta skulle betraktas som en helhet. Detta betyder att det i praktiken finns små möjligheter till direkta jämförelser mellan Järvastudien 1980 och 1984 års undersökning. Genom att i analysen dela in Storstockholm i mindre områden skulle dock vissa jämförelser kunna göras.

En andra utgångspunkt för stockholmsundersökningen av 1984 är att denna inte bara skulle ställa frågor om närradio. I praktiken är mindre än hälften av frågeformuläret inriktat på närradio. Det som skiljer den från den tidigare studien är framför allt inriktningen på att göra en bred beskrivning av den lokala mediesituationen. Detta ger också klara fördelar också för närradioanalysen: möjligheterna att sätta in närradion i sitt mediesammanhang.

2.2 Urval och datainsamling

Som framgått av denna bakgrund bygger föreliggande storstockholmsundersökning på två slumpmässiga urval: den ena omfattar boende i Stockholms innerstad och det andra Storstockholm exkl innerstaden. I Storstockholm ingår hela Stockholms län utom Södertälje, Norrtälje, Sigtuna och Nynäshamns kommuner. Den närmare sammansättningen av respektive område framgår av bilaga 1.

I båda urvalen har ramen utgjorts av personer mellan 15 och 74 år mantalskrivna inom området. Urvalen har dragits ur Riksrevisionsverkets register över den svenska befolkningen. Urvalstekniken är i princip ett obundet slumpmässigt urval. Detta har levererats av SPAR (Svenska Personadressregistret).

Bruttourvalets storlek för Stockholms innerstad var efter tekniska justeringar 660 personer och i Storstockholm 705.

Datainsamlingen skedde i form av en postenkät. Frågeformuläret omfattade totalt 55 frågor, varav flera relativt omfattande. Det trycktes i A4-format och kom då att uppta drygt 20 sidor, där uppställningen kunde göras relativt luftig. Valet att göra en enkät var naturligt i sammanhanget. Närradioundersökningarna 1980 genomfördes som postenkäter och Dagspresskollegiets tidigare fältstudier har skett på detta sätt med relativt gott resultat (Jfr Ohlsson 1984).

Närradiodelen i formuläret omfattade ca tio frågor av vilka flera var mycket utrymmeskrävande. Frågorna avsåg beskrivning av konsumtion för sändare respektive olika typer av program samt åsikter om olika föreningars program, om vem som skall ha rätt att sända samt om intresset för när-TV. Dessa frågor utformades exakt lika till de två urvalen. Till Stockholms innerstad ingick dessutom en specialfråga om en veckas närradiolyssnande. Denna byggde på en särskild veckotablå som bifogades och i vilken svarspersonerna skulle markera de program man lyssnat på. Samma typ av fråga ställdes i 1980 års undersökning.

Frågeformulären sändes ut torsdagen den 15 mars 1984 tillsammans med ett följebrev där undersökningen motiverades. Efter en vecka gick en första påminnelse ut till dem som då inte svarat på undersökningen. Denna var i princip bara ett brev där personerna uppmanades svara och där ytterligare information om undersökningen lämnades. Två veckor senare följdes de som då inte svarat upp genom att ett nytt frågeformulär utsändes. Detta innehöll dock inte den nämnda programtablån för Stockholms innerstad eftersom det då hunnit ske vissa förändringar i programplanen. Kort därpå inleddes en telefonuppföljning. Telefonsamtalen syftade till att få svars personer som ännu inte fyllt i formuläret att göra detta. De som tvekade erbjöds att svara på frågorna i telefon, i första hand samtliga frågor om massmediekonsumtion. Särskilt i Stockholms innerstad genomfördes relativt många telefonintervjuer av detta slag (se nedan).

En sista påminnelse i slutet av april gjordes i form av ett särskilt blad, där de som inte hört av sig och som inte kunnat nås per telefon uppmanades att svara på några enkla frågor om sin mediekonsumtion alternativt att redovisa varför man inte kunde eller ville delta i undersökningen.

Undersökningen bröts den första veckan i maj efter ca sju veckors fältarbete. I bilaga 2 redovisas undersökningens tidskalender.

2.3 Svarsfrekvens och bortfallsanalys

Redan i förväg var det uppenbart att det i en Stockholmsstudie skulle kunna bli svårt att nå upp till en acceptabel svarsfrekvens. I litteraturen framhålls att just de storstadsboende är den mest kritiska gruppen (Holmberg-Petersson 1980). Detta hänger samman med både en negativ attityd till undersökningar som en form för registrering och en brist på tid. Till detta kommer att boendesituationen i särskilt Stockholms innerstad är sådan att personer ofta är svårantärfbara; det finns bl a många ensamhushåll och personer med ett rörligt liv. Denna erfarenhet har gjorts i de svenska valundersökningarna, som till trots att man bygger på besöksintervjuer har svårt att få tag på sina intervjupersoner i Stockholm. Samma tendens kan utläsas i närradioundersökningen från 1980 (Hedman 1980:16).

De förväntade svårigheterna bemöttes genom det relativt omfattande uppföljningsarbete som redovisats ovan. Utfallet blev en svarsfrekvens på 68 procent i Stockholms innerstad och på 70 procent i Storstockholm. Med hänsyn till förutsättningarna måste detta betraktas som ett gott resultat. Den mer detaljerade sammanställningen finns som bilaga 3.

Till uppgiften om svarsfrekvensen skall fogas två viktiga kommentarer. Först skall understrykas att relativt få personer i undersökningsurvalen kunna definieras bort som icke

ingående i den egentliga populationen - ca 50 i Stockholms innerstad och 20 i Storstockholm. De som inte kunnat anträffas har därmed betraktats som bortfall. Om vi skulle använt den av undersökningsföretagen tillämpade tekniken att schablonmässigt definiera bort en del av de icke anträffade som liggande utanför populationen skulle svarsfrekvensen beräknad på nettourvalet stiga till drygt 70 i Stockholms innerstad och till närmare 75 i Storstockholm (Jfr Strid-Weibull 1984).

Å andra sidan måste framhållas att de särskilda telefonintervjuerna svarar för ca tio procent av svaren i Stockholms innerstad och fem procent i Storstockholm. I och med att telefonintervjuerna primärt handlade om mediekonsumtion samt en del bakgrundsfrågor ger dessa ett viktigt bidrag till svarsfrekvensen. Men detta innebär samtidigt att internbortfallet på andra frågor, t ex åsiktsfrågorna kommer att ligga relativt högt. Detta framgår i resultatredovisning genom att ett färre antal svar på dessa frågor.

Intrycket av de inkomna formulären och genomförda telefonuppföljningarna är en relativt stor tröghet att få in svar. I vägran ingår bl a en begäran att i förväg få betalt om man skall lägga ner arbete på att fylla ett formulär av denna storlek. Denna bekräftar i huvudsak vad som observerats i tidigare undersökningar. Jämförelser med andra studier, som ofta varit mindre omfattande då det gäller frågebatteri, tyder inte heller på att det skulle vara formulärets omfattning i sig som varit utslagsgivande. Det kan f ö nämnas att Dagspresskollegiet under samma period genomförde en frågeundersökning av liknande slag i Sydhalland med ett ännu mer omfattande formulär. Den gav en bit över 75 procent i svarsfrekvens.

Ett bortfall i en frågeundersökning spelar en relativt liten roll så länge man inte har belägg för att det är särskilda grupper av svarspersoner som inte ställer upp. Finns det

några skäl att misstänka ett sådant selektivt bortfall i stockholmsstudierna? I bilaga 4 redovisas tabeller på andelen svarande inom olika grupper. Det framgår där att kvinnor är något mera svarsbenägna än män, särskilt i innerstaden, där över 70 procent av kvinnorna i urvalet svarat. I likhet med vad som iakttagits i tidigare metodstudier är det framför allt män i yngre medelåldern som inte svarar. Bland 30-39 åringar i innerstaden är svarsandelen 60 procent, i Storstockholm 63 procent. I båda fallen är det männen som drar ner siffran (Jfr Ohlsson 1984).

De korta enkäterna har spelat störst roll i innerstaden, särskilt bland kvinnor och äldre. Ca 15 procent av pensionärernas svar har tagits in på detta sätt. Det är dock svårt att bedöma i vad mån en del svars personer faktiskt hade varit beredda att svara på hela enkäten, eftersom erbjudandet om en kort telefonintervju ofta upplevdes som så attraktivt att den möjligheten i sig blev ett skäl att låta bli enkäten. Tidigare metodstudier har samtidigt visat att pensionärsgruppen kan ha problem med mer komplicerade frågor som fordrar kryssmarkeringar (Ohlsson 1984). Å andra sidan visar sig pensionärernas svarsovilja i huvudsak gälla Stockholms innerstad medan pensionärerna i Storstockholm i huvudsak svarat på formuläret.

2.4 Metodkommentarer

Som framgått av metodöversikten stöter en postenkät med ett slumpmässigt urval i Stockholm på en rad problem. Det finns svårigheter att få tag på de personer som är skrivna på en viss adress. Svars personerna visar sig obenägna att svara utan ett antal påstötningar. En relativt stor andel vägrar med hänsyn till tid och integritet. Med hänsyn till detta finns skäl att förmoda att även de svar som kommit in kan vara mindre noggrant ifyllda än vad som gäller i andra områden. Slutsatsen är att man bör betrakta resultaten från

en stockholmsundersökning med något större försiktighet än vad som gäller för studier i andra områden.

Samtidigt är det viktigt att framhålla att de svårigheter som påtalats nästan uteslutande gäller Stockholms innerstad. Det är där rörligheten bland befolkningen är störst och boendeförhållandena oklara. Detta framgår inte minst då man ser till den demografiska sammansättningen bland de svarande. Ca 40 procent i innerstaden är ensamboende, personer i yngre medelåldern är överrepresenterade, närmare 15 procent är skilda. Utbildningsmässigt ligger drygt hälften i gruppen med teoretisk gymnasium eller akademisk utbildning. Storstockholm har bara ca 15 procent ensamboende och ca 10 procent skilda. Här är också ålders- och utbildningsfördelningen jämnare.

Slutsatsen är att det är innerstadsundersökningen som bör tolkas med en något större försiktighet än normalt vid frågeundersökningar. Storstockholmsdelen förefaller däremot vara utan några större problem. I detta sammanhang skall nämnas att då de två undersökningarna vägs ihop för att representera Storstockholm i sin helhet - alltså det som här kallats Storstockholm plus innerstaden - så kommer innerstadsundersökningen att väga förhållandevis lätt. Av de boende mellan 15 och 74 år i hela Storstockholm finns mindre än 20 procent i innerstaden (Jfr bilaga 1). Detta kan också vara skäl att ha i minnet då det gäller tolkningen av det redovisade tabellmaterialet. Den som vill ha en snabb överblick över t ex medievanorna för hela storstockholmsområdet bör tänka på att sådana siffror ligger närmast de procenttal som anges för Storstockholm.

En särskild kommentar måste knytas till frågorna om närradio. Även om det, som nämnts i det föregående, kan antas att närradion efter fem år är förhållandevis etablerad finns det ändå möjligheter att stora grupper av allmänheten är osäker om dess karaktär. Detta kan leda till större osäkerhet i

t ex frågor om närradiolyssnande än då man exempelvis frågar om tittande på Rapport i TV eller läsning av Dagens Nyheter. I frågeformuleringarna har risken för oklarheter minimerats genom att både sändarnamn och placering på FM-bandet angivits. Vidare har utsagts klart då bedömningsfrågor gäller närradio. Det kan dock inte uteslutas att det ändå finns vissa som svarat "fel", inte minst genom att blanda ihop lokalradion och närradion, bl a beroende på att också den förra sänder i en egen kanal i Stockholm (P5). Vissa inkonsistenser i svaren tyder på detta. Totalt sett torde detta dock inte ha någon som helst effekt på slutsatserna av undersökningen.

* * *

Stockholmsundersökningen av närradio har genomförts som en del av en multimedieundersökning med två urval stockholmare: boende i innerstaden inom tullarna och boende i Storstockholm exklusive innerstaden. Undersökningsuppläggningsen, särskilt vad gäller innerstaden, har i huvudsak följt den modell som gällde för 1980 års närradioundersökning i Stockholm.

Undersökningen bygger på ett nettourval på drygt 600 personer i innerstaden och knappt 700 i Storstockholm. Svarsfrekvensen blev 68 procent i det förra och 70 procent i det senare området. Datainsamlingen har skett i form av postenkäter. Under arbetets gång har tidigare iakttagelser om en tröghet i svarsbenägenheten i Stockholm i stort bekräftats. Denna har dock i första hand visat sig gälla Stockholms innerstad. Att undersökningen trots allt nått de relativt goda svarsandelarna hänger samman med att särskilt innerstadsdelen följts upp genom telefonintervjuer.

Resultaten från innerstadsundersökningen måste tolkas med viss försiktighet, särskilt vad gäller svarande i yngre medelåldern. Det finns dock inget som tyder på ett selektivt

bortfall som i någon större utsträckning skulle inverka på frågorna om mediekonsumtion. Vad beträffar Storstockholm finns relativt få problem. Det är den senare studien som ger bäst underlag för slutsatser om hela storstockholmsområdet.

Det finns alltid en viss osäkerhet då det gäller frågor om ett nytt medium som närradio genom att svarspersonerna kan ha oklara föreställningar om vad det är. Genom konkreta frågeformuleringar och instruktioner har sådana problem i möjligaste mån eliminerats.

3. NÄRRADIOLYSSNANDETS OMFATTNING

Närradiolyssnandet i Storstockholm kan beskrivas med olika utgångspunkter. Det som i praktiken undersökts är tre närradiosändares räckvidd bland storstockholmare mellan 15 och 74 år. Räckvidden har undersökts både med hänsyn till den totala publik som åtminstone någon gång kommer i kontakt med programmen och andelen som uppger sig lyssna regelbundet. I detta avsnitt kommer först den totala publiken att redovisas. Därefter diskuteras skillnader mellan olika områden inom Storstockholm.

3.1 Lyssnandet på de tre närradiosändarna

Huvudfrågan om närradiolyssnande ställdes dels för de tre specificerade sändarna Stockholms närradio (88 MHz), Järva närradio (91,1 MHz) och Danderyd/Täby närradio (98,3 MHz), dels som ett ospecificerat alternativ kallat "närradio, har inte tänkt på vilken". För varje sändare fick svarspersonerna uppge hur regelbundet de lyssnar. Tabell 1 A presenterar andelen lyssnare för Storstockholm i sin helhet. Siffrorna bygger på en sammanvägning av de två urvalen och är representativa för hela storstockholmsområdet som detta definierats i kapitel 2.

I tabell 1 A anges både uppgifter om de enskilda närradiosändarna och siffror för det totala närradiolyssnandet. Om vi tar utgångspunkten i det senare finner vi att ca 65 procent av allmänheten uppger att de aldrig lyssnar på närradion; 35 procent lyssnar således någon gång. Andelen som uppger ett dagligt lyssnande är 4 procent, en lika stor andel säger sig lyssna några gånger i veckan.

För att få en överskådlig bild är det rimligt att utgå från den andel som uppger sig lyssna åtminstone någon gång per vecka. Det visar sig att omkring var femte stockholmare (19 %)

TABELL 1 Närradiolyssnandet i Stockholm 1984 (procent)

Fråga: *Hur ofta brukar Ni lyssna på följande radiokanaler och regelbundet återkommande radioprogram?*

A. Storstockholm totalt (antal svar = 890; viktat)

Sändare	Lyssnande					Totalt
	Varje dag	Flera gånger i veckan	Någon gång i veckan	Mera sällan	Aldrig	
Stockholms närradio	2	3	8	13	74	100
Järva närradio	-	1	3	6	91	101
Danderyd/Täby närradio	1	0	1	6	92	100
Närradio, vet ej vilken	1	1	4	9	85	100
Närradio totalt	4	4	11	17	64	100

Anm: Med viktning menas att de två urvalen vägts samman så att de representerar allmänheten i hela storstockholm - både innerstaden och övriga delar enligt bilaga 1

B. Stockholm innerstad (antal svar = 413)

Sändare	Lyssnande					Totalt
	Varje dag	Flera gånger i veckan	Någon gång i veckan	Mera sällan	Aldrig	
Stockholms närradio	2	3	7	14	74	100
Järva närradio	-	0	0	3	97	100
Danderyd/Täby närradio	-	-	-	1	99	100
Närradio, vet ej vilken	2	0	2	8	88	100
Närradio totalt	3	4	8	16	69	100

C. Storstockholm, exkl innerstaden (antal svar = 477)

Sändare	Lyssnande					Totalt
	Varje dag	Flera gånger i veckan	Någon gång i veckan	Mera sällan	Aldrig	
Stockholms närradio	2	3	18	13	74	100
Järva närradio	-	1	3	6	90	100
Danderyd/Täby närradio	1	0	2	7	91	101
Närradio, vet ej vilken	1	1	4	10	84	100
Närradio totalt	4	4	13	16	63	100

hamnar i denna grupp. Med en vid definition skulle denna andelen kunna sägas ange andelen regelbundna lyssnare på närradion. Detta är också realistiskt med hänsyn till att en del föreningar normalt sänder just en gång per vecka. I flera av de fortsatta analyserna kommer detta "veckolyssnande" att bilda basen för diskussionen.

En fråga som omedelbart inställer sig är i vad mån en total andel regelbundna närradiolyssnare på ca 20 procent skall betraktas som en låg eller hög siffra. För en sådan bedömning fordras någon jämförelsepunkt. I jämförelse med den tidigare nämnda undersökningen i Jönköpings kommun 1982 är Stockholmssiffran i stort sett vad som kan förväntas; i Jönköping var andelen regelbundna lyssnare 22 procent. Samtidigt fanns det i Jönköping endast 55 procent som aldrig lyssnade till närradio - i jämförelse med de 65 procenten i Storstockholm. Det grundläggande problemet i en jämförelse av detta slag är dock i vad mån samtliga svars personer verkligen har teoretiska möjligheter att lyssna på närradio. I Jönköping når närradion i princip alla, medan det i Storstockholm finns personer som bor utanför det område dit sändningar med acceptabel kvalitet når. Detta blir ännu tydligare vid bedömningen

av de enskilda sändarna. Att över 90 procent i Storstockholm aldrig lyssnat på Radio Järva eller Danderyd/Täby närradio har sin naturliga förklaring i sändarnas begränsade räckvidd.

Mot denna bakgrund är det naturligt att gå vidare till tabellerna 1 B och 1 C, som presenterar närradiolyssnandet för de två delurvalen i undersökningen. Tabell 1 B ger siffror för det område där de boende har teoretiska möjligheter att höra Stockholms närradio - Stockholms innerstad innanför tullarna (Jfr kapitel 2 och bilaga 1). Detta är också samma område som undersöktes 1980, vilket möjliggör jämförelser över tid. Det visar sig här att ca 25 procent lyssnar på Stockholms närradio någon gång medan 75 procent aldrig brukar göra det. Andelen "veckolyssnare" är 13 procent. Siffrorna avviker mycket lite från vad som kunde utläsas för Storstockholm i sin helhet, något som förklaras av att Stockholms närradio har en i stort sett lika hög lyssnarandel i storstockholmsområdet utanför innerstaden. Detta diskuteras ytterligare i det följande.

Den totala andelen regelbundna lyssnare ligger för Stockholm innerstad på 15 procent, alltså något lägre än för Storstockholm i sin helhet. Andelen trogna lyssnare - de som lyssnar minst flera gånger i veckan - ligger på 5 procent.

3.2 Närradiolyssnandet 1980 och 1984

Eftersom urvalsramarna är desamma och frågorna har ställts på ungefär samma sätt finns det nu möjlighet att jämföra närradiolyssnandet 1980 och 1984. Med reservation för vissa skillnader mellan studierna (se anmärkningen till tabellen) görs en sådan sifferjämförelse i tabell 2.

Det som direkt framträder i tabellen är att det skett en viss minskning i närradiolyssnandet mellan 1980 och 1984. 1980 gällde svaren i huvudsak Stockholms närradio. Denna hade då

TABELL 2 Närradiolyssnandet i Stockholms innerstad 1980 och 1984
(procent)

Undersökning	Lyssnande					Total	Antal svar
	Varje dag	Flera gånger i veckan	Någon gång i veckan	Mera sällan	Aldrig		
1980	4	8	12	13	62	99	337
1984 (Stockholms närradio)	2	3	7	14	74	100	413
1984 (närradio totalt)	3	4	8	16	69	100	413

Anm: Det finns en viss skillnad i svarsalternativen mellan 1980 och 1984 års studier. 1984 använde de alternativ som anges i tabellen ovan, medan 1980 års studie hade 1-2 dagar i veckan (mot-svarar 'Någon gång...' i tabellen ovan), 3-4 dagar i veckan ('Flera gånger...') och 5-7 dagar ('Varje dag...'). Vidare hade 1980 års studie ett urvalsram på allmänheten mellan 15 och 70 år, medan det 1984 är 15-74 år. Inget av detta torde dock ha någon större inverkan på jämförelsemöjligheterna.

närmare 40 procent som någon gång lyssnade till stationen. 1983 är denna andel 25 procent. Om vi väljer att ta utgångspunkten i de regelbundna lyssnarna - de som uppger sig lyssna åtminstone någon gång per vecka - blir bilden densamma. 1980 utgjorde dessa 25 procent, 1984 13 procent. Samma minskning gäller det dagliga lyssnandet.

En drastisk tolkning av tabell 2 antyder att den regelbundna lyssnarskaran i Stockholms innerstad skulle i det närmaste ha halverats mellan 1980 och 1983. Detta visar sig dock vara en sanning med modifikation. För det första finns det en viss andel lyssnare som uppger sig lyssna på närradio, men är osäkra om vilken station de haft inne. Vidare finns det lyssnare på övriga två angivna närradiosändare också i innerstaden. Om vi väger samman alla sändarna så finner vi att andelen som aldrig lyssnar på närradio sjunker till knappt 70 procent och andelen som lyssnar åtminstone någon gång i veckan ökar till 15 procent.

Även om vi på detta sätt modifierar sifferjämförelsen så kvarstår faktum att närradion i Stockholms innerstad har tappat ca 10 procentenheter i regelbundet veckolyssnande. Det går inte att på grundval av enkla sifferjämförelser göra någon analys av vad som ligger bakom. Det förefaller dock rimligt att se nedgången i samband med bortfallet av de populära musikprogrammen och tillkomsten av en popmusikkanal i Stockholms lokalradio: det var dessa som stod för en stor del av lyssnandet 1980 (Hedman 1980). Om vi anknyter till den tidigare jämförelsen med Jönköping så tycks det mest rimliga vara att betrakta 1980 års siffra som anmärkningsvärt hög - den låg då fem procentenheter högre än den näst mest avlyssnade stationen - snarare än att se siffran 1984 som särskilt låg.

Det bör dock tillfogas att det strängt taget inte går att utläsa om det är innehållsförändringarna i Stockholms närradio som förklarar nedgången. Det som här diskuterats är vad som skett i Stockholms innerstad. Däremot saknas det underlag för att bedöma hur denna sändares publik utanför tullarna utvecklats. Som det kommer att visa sig i det följande är det faktiskt där Stockholms närradio har majoriteten av sina regelbundna lyssnare.

Den vidare analysen av vad som hänt mellan 1980 och 1984 kommer att återkomma i anslutning till diskussionen kring intresset för olika typer av programinnehåll.

3.3 Lyssnarandelar i Storstockholm *)

I tabell 1C redovisas lyssnarandelarna för Storstockholm (exklusive innerstaden). Det har redan framhållits att Stockholms närradio har en stor andel lyssnare utanför sitt "när-

*) När det fortsättningsvis talas om Storstockholm gäller det Storstockholm exklusive innerstaden utan att detta varje gång anges.

område". Detta bekräftar delvis de tidigare iakttagelserna om att norrmalmsändaren har en betydligt större räckvidd än staden innanför tullarna. Resultatet kan dock även hänga samman med inpendlingen till Stockholms innerstad varje dag. Närradiolyssnandet 'utanför' tullarna skulle således förklaras av att man hör Stockholms närradio då man befinner sig innanför tullarna - i bilen eller på arbetsplatsen.

För att få grepp om lyssnandets geografiska fördelning inom Storstockholm - särskilt för att kunna belysa sändarna i Järva och Danderyd/Täby - måste olika delområden skiljas ut. I tabell 3 har en sådan finfördelning gjorts. Den är baserad på postnummerområden och delar in Storstockholm i söder-, öster-, sydväst-, väster- och norrort samt ett par andra områden, närmast kommuner. Den närmare uppdelningen redovisas i anmärkningen till tabellen.

Om vi först ser till det totala närradiolyssnandet visar sig detta variera betydligt mellan olika delar av Storstockholm. Medan genomsnittsandelen som lyssnat någon gång ligger på 37 procent (tabell 1 C) så ser vi i tabell 3 variationer mellan 17 (Sollentuna, Upplands Väsby m m) och 47 procent (Västerort). En viktig förklaring till skillnaderna är givetvis de existerande sändarnas räckvidd. I det område som kallas Sollentuna och Upplands Väsby ingår även Åkersberga och Vaxholm, och de boende på dessa orter torde ha mycket små möjligheter att höra närradio med acceptabel teknisk kvalitet. Detsamma gäller troligen delar av öster- och söderort.

På samma sätt är det uppenbart att det blir höga siffror om det finns en närradiostation inom området. Västerortsbornas relativt omfattande närradiolyssnande hänger naturligen samman med att Radio Järva finns inom området. Detta kan också tydligt utläsas i den högra delen av tabell 3, där andelen veckolyssnare för de enskilda sändarna anges för varje område. Det framgår att Järvasändaren har sin tyngdpunkt i västerort samt i Solna och Sundbyberg. För att ytterligare

TABELL 3 Närradiolyssnande i olika delar i Storstockholm 1984
(procent)

Område	Närradiolyssnande totalt					Totalt	Närradiolyssnande minst någon gång i veckan			
	Varje dag	Några ggr/veckan	Någon ggr i veckan	Mera sällan	Aldrig		Stockholm närradio	Radio Järva	Danderyd/Täby närradio	Närradio vet ej vilken
Söderort	4	4	7	20	65	100	12	1	-	4
Österort inkl Nacka/Värmdö	6	3	14	12	65	100	17	-	-	8
Sydvästort	2	-	12	26	60	100	8	3	1	8
Västerort	3	11	16	17	53	100	18	13	1	7
Solna, Sundbyberg m m	3	8	17	15	57	100	19	8	6	9
Norrort	4	4	10	30	62	100	12	1	8	3
Sollentuna, Upplands Väsby m m	5	-	7	5	83	100	5	-	2	5
Täby/ Danderyd										
Djursholm	5	6	13	21	55	100	13	3	13	3
Spånga	-	19	25	15	41	100	15	27	-	12

- Söderort = postnummer 121 01 - 127 99: Johanneshov, Enskede, Farsta, Bandhagen, Älvsjö, Hägersten och Skärholmen (n = 93)
- Österort = postnummer 130 33 - 139 00: Stockholms skärgård, Saltsjö-Boo, Nacka, Tyresö, Saltsjöbaden, Handen, Västerhaninge och Värmdö (n = 66)
- Sydvästort = postnummer 140 30 - 147 00: Uttran, Huddinge, Trångsund, Vårby, Rönninge, Norsborg, Tullinge och Tumba (n = 63)
- Västerort = postnummer 161 03 - 163 99: Bromma, Vällingby och Spånga (n = 70)
- Solna, Sundbyberg m m = postnummer 170 11 - 179 00: Solna, Sundbyberg, Järfälla och Mälaröarna (n = 65)
- Norrort = postnummer 180 23 - 186 00: Lidingö, Danderyd, Enebyberg, Djursholm, Stocksund, Täby, Åkersberga och Vaxholm (n = 78)
- Sollentuna, Upplands Väsby m m = postnummer 191 01 - 191 99, 194 00 - 194 99, 196 02 - 197 00: Sollentuna, Upplands Väsby, Bro och Kungsängen (n = 42)
- Spånga = alla postnummer med adress Spånga (n = 27)
- Täby, Danderyd Djursholm = alla postnummer med dessa adresser (n = 38)

belysa de två "storstockholmssändarnas" närområden har i nedre delen av tabellen ännu mindre geografiska enheter skiljts ut. Det visar sig då att Danderyd/Täbysändaren når 13 procent av de boende i sitt område - trots att sändaren varit igång endast ett år och sänder mindre än 20 timmar per vecka i genomsnitt. I Spånga når Radio Järva mer än var fjärde person åtminstone någon gång per vecka. Den höga andelen för ospecificerad närradio i Spånga kan också vara Radio Järva, inte minst med hänsyn till att denna sändare har en stor mängd sändningar på invandrarspråk.

Beträffande Radio Järva finns vissa möjligheter till jämförelser mellan lyssnandet 1980 och 1984. Vid 1980 års undersökning som baserades på ett urval av boende i Spånga uppgav sig 16 procent lyssna på Radio Järva åtminstone någon gång per vecka. 1984 har andelen stigit med mer än tio procentenheter. Det är rimligt att sätta detta i samband med att sändningstiden hos Järvasändaren under samma tidsperiod har mer än tredubblats. Om denna tolkning är riktig så understryker tidigare antagande om vad som ligger bakom Stockholms närradios nedgång: Stockholms närradio har fått minska sina sändningar och tappat publikandelar; Radio Järva har ökat sändningsvolymen och fått en ökad lyssnarandel. Slutsatsen är givetvis inte så enkel att ett ökat utbud i sig ger en större andel lyssnare. Snarare är det frågan om att längre sändningstid ger större sannolikhet lyssnare kommer att träffa på stationen men betyder troligen också en större variation i programinnehåll.

Om vi ser till lyssnarandelarna för Stockholms närradio inom Storstockholm visar sig dessa vara högst i österort, västerort samt i Solna och Sundbyberg. Här ligger faktiskt andelen som lyssnar minst en gång i veckan klart högre än i Stockholms innerstad. Om vi utgår från att detta är områden där mottagningsförhållandena är i huvudsak lika bra som innerstaden - något som stöds av tidigare observationer - så visar resultatet således på ett större intresse för Stockholms

närradio i innerstadens randområden än i centrum. Eftersom programutbudet är detsamma förefaller det troligt att det är egenskaper hos de boende - social situation eller ålder - som ligger bakom dessa skillnader. Detta diskuteras mer utförligt i nästa kapitel.

3.4 Lyssnarandelar och publikstorlek

Det finns en återkommande fara vid lyssnar- och tittarstudier att den som läser snabbt kan få ett intryck av "låga procenttal" utan att han eller hon tänker på vilka publikstorlekar som döljer sig bakom siffrorna. För att göra publikstorlekarna mera åskådliga har tabell 4 sammanställts.

Denna sammanfattar den mest använda jämförelsesiffran - andelen som uppger sig lyssna på närradio minst en gång per vecka - i procent samt anger det ungefärliga antalet personer som varje procenttal svarar mot.

TABELL 4 Närradiolyssnande minst någon gång per vecka i Stockholm 1984 (procent och beräknad publikstorlek)

Sändare	Stockholms innerstad		Storstockholm exkl innerstad		Storstockholm totalt viktat)	
	Procent	Ungefärligt antal personer	Procent	Ungefärligt antal personer	Procent	Ungefärligt antal personer
Stockholms närradio	13	23.000	13	110.000	13	130.000
Järva närradio	0	-	4	35.000	3	35.000
Danderyd/Täby närradio	-	-	3	25.000	2	25.000
Närradio, vet ej vilken	4	7.000	6	50.000	6	60.000
Närradio totalt	15	25.000	20	170.000	19	190.000

Anm: Beräkningen av antal personer skall ses som en skattning. Den bygger på att 1 % i innerstaden motsvarar ca 1500 personer och i Storstockholm (exkl innerstaden) ca 8.500 personer i åldersintervallet 15-74 år. Om viktning se tabell 1 A.

Tabellen läses så att 13 procent av dem mellan 15 och 74 år i Stockholms innerstad lyssnar på Stockholms närradio och att detta rör sig om ca 23.000 personer. Stockholms närradio når samtidigt ca 110.000 personer i Storstockholm utanför tullarna. Järva närradio når ca 35.000 personer en vanlig vecka och Danderyd/Täby drygt 25.000. Siffrorna för de mindre sändarna är dock något mer osäkra.

Totalt sett skulle närradion med en sådan beräkning nå mellan 150.000 och 200.000 personer i Storstockholm en genomsnittlig vecka. Detta är då summan av alla lyssnare på alla program som sänds. För enskilda program är givetvis publiken endast en bråkdel av dessa siffror (jfr avsnitt 5.4).

3.5 Lyssnandet en vanlig dag

Även om det skett en viss nedgång i lyssnandet i Stockholms närradio måste den totala närradiopubliken, särskilt då den redovisas i antal personer, anses vara betydande. Närradion skulle en genomsnittlig vecka nå ut till var femte storstockholmare. Frågan är i vilken utsträckning siffrorna kan innehålla en överskattning av lyssnandet.

Det första som i detta sammanhang skall betonas är att vi hela tiden talar om lyssnarvanor. Detta är vad människor uppger sig bruka göra. Vi vet erfarenhetsmässigt att människor inte alltid hinner med att realisera sina vanor. Man kan mycket väl säga sig ha för vana att lyssna på närradion någon gång per vecka men ändå inte göra det varenda vecka (Jfr Weibull 1983:44 f). Vad vi beskriver är i viss utsträckning en intresseprofil.

Ett sätt att skärpa analysen är att ställa frågor om vad människor faktiskt gjorde vid en viss tidpunkt, t ex under föregående dag eller i den gångna veckan. Det var sådana frågor som låg bakom bedömningen att närradiolyssnandet skulle ligga

på ca 3 procent en genomsnittlig dag och ca 11 procent under en vecka (PUB 1984). Sådana siffror påverkas dock kraftigt av hur enskilda närradiosändare i landet fördelar sin sändningstid. I Stockholm finns dock omfattande sändningar varje dag, vilket gör det möjligt att ställa en fråga av detta slag.

Mot denna bakgrund ställdes i stockholmsundersökningen, helt utan sammanhang med frågorna om lyssnarvanor, en del frågor om vad svarspersonerna gjort under föregående dag. Detta gällde både det dagliga livet, t ex om vederbörande varit på arbetet eller inte, och olika slag av mediekonsumtion. En fråga tog sikte på närradiolyssnande under föregående dag. Med hänsyn till tidigare resultat på motsvarande frågor kunde förväntas en relativt låg procentandel gårdagslyssnare.

Det resultat av gårdsagsfrågan som redovisas i tabell 5 visar sig dock vara något överraskande. Mot en förväntad siffra på kanske fem procent framkommer att var tionde svarsperson har lyssnat på närradio under föregående dag - alltså omkring 90.000 personer. I likhet med som kommit fram i fråga om lyssnarvanorna är andelen högre i Storstockholm än i innerstaden. Även förhållandet mellan de olika delarna av Storstockholm är i stort sett detsamma som observerats för andelen regelbundna lyssnare.

TABELL 5 Lyssnade på närradio igår, Stockholm 1984 (procent)

Stockholms innerstad	Storstockholm exkl innerstaden		Storstockholm totalt (vikttat)			
6	10		9			
Storstockholms delar						
Söderort	Österort	Sydvästort	Västerort	Solna, Sundbyberg	Norrort	Sollentuna, Upplands Väsby
9	15	10	8	11	10	2

Anm: Om viktning se tabell 1 A

Tre påpekanden i anslutning till resultaten i tabell 5 måste omedelbart göras. För det första rör det sig här om samtligt närradiolyssnande, alltså inte bara Stockholms närradio. För det andra har huvuddelen av frågeformulären fyllts i fredag t o m måndag (Jfr kapitel 2), varför det i första hand är närradiolyssnande torsdag t o m söndag som avses. För det tredje fanns inte lokalradion bland "gårdagsfrågorna", något som kan ha medfört att en del svars personer fyllt i fel och tolkat frågan som gällande lokal radio. Siffran torde därför ligga något högre än vad som är realistiskt för en genomsnittlig dags lyssnande.

Trots den redovisade reservationen förefaller dock gårdagsfrågan ge stöd åt vanefrågorna. Det förefaller på inget sätt orimligt att räkna med ett närmare tjugoprocentigt närradiolyssnande en genomsnittlig vecka i Storstockholm.

* * *

Analysen av närradiolyssnandets utbredning i Storstockholm har visat att detta tycks ligga omkring ett genomsnitt för landet. Var tredje storstockholmare kommer i kontakt med närradion åtminstone någon gång, var femte uppger sig ha för vana att lyssna minst någon gång per vecka. Andelen dagliga lyssnare ligger under fem procent. Bakom procenttalen döljer sig betydande antal personer. De regelbundna närradiolyssnarna kan beräknas till en bit över 150.000 personer.

Det finns betydande skillnader i närradiolyssnande mellan olika delar av Storstockholm. Till en del hänger detta samman med de tre sändarnas teoretiska räckvidd: ytterområdena lägst siffror. Men även mellan områden där hörbarheten är i princip densamma finns skillnader. I Stockholms innerstad är lyssnandet lägre än i t ex Västerort, Solna och Sundbyberg - även för Stockholms närradio. Detta har antagits hänga samman med skillnader i befolkningens sociala bakgrund i olika områden.

I förhållande till 1980 års närradioundersökning har Stockholms närradio tappat publik i innerstaden troligen beroende på bortfall av populära musikprogram. Vad som hänt i ytterområdena, där lyssnarandelen idag är hög, kan inte utläsas eftersom dessa inte ingick i 1980 års studie. Nedgången i innerstaden har antagits hänga samman med ett minskat utbud, särskilt av populärmusik. Radio Järva har ökat sin andel regelbundna lyssnare i sitt "närområde" - Spånga.

En kontroll av rimligheten i de vanefrågor har gjorts genom att frågor om gårdagslyssnande har ställts. Med reservation för vissa metodproblem i den senare frågan så finns det inget som tyder på någon större överskattning av lyssnarvanorna. Klart är dock att frågor om vanor i första hand uttrycker ett intresse.

4. NÄRRADIOLYSSNANDE I OLIKA GRUPPER

Det har i det föregående antagits att skillnaderna i närradiolyssnande mellan Stockholms innerstad och vissa förortsområden har att göra med olikheterna befolkningsstruktur. Tanken är att närradiolyssnandet skulle vara högre i vissa befolkningsgrupper och lägre i andra samt att detta ligger bakom utfallet av den geografiska analysen. Sådana frågor skall närmare diskuteras i detta kapitel. Kapitlet redovisar först närradiolyssnandet i olika demografiska grupper. Med hänsyn till att närradion är en föreningsradio ägnas sambandet mellan lyssnande och föreningsaktivitet där- efter särskild uppmärksamhet.

4.1 Lyssnande i olika demografiska grupper

Från studier av tidningsläsning vet vi att dagspressläsningen är mer regelbunden i hushåll som kännetecknas av stabila vanor (Jfr Weibull 1983). Mest tid ägnas morgontidningen av äldre personer. TV-tittandet är mest omfattande bland barn och pensionärer. Dessutom tittar män mer på TV än vad kvinnor gör. Lyssnandet på P1 är större bland äldre medan yngre och medelålders lyssnar mest på P3 (Jfr t ex Hadenius-Weibull 1980). Frågan är nu hur närradion kommer in i denna karakteristik av mediepubliken. Från 1980 års närradiostudier vet vi att kvinnor och äldre är något överrepresenterade. I inledningskapitlet framhölls samtidigt att detta måste ses mot bakgrund av närradions innehållsprofil. Frågan är nu hur den relativt blandade närradion i Stockholm avlyssnas i olika grupper.

Tabell 6 ger en detaljerad bild av närradiopubliken i Stockholm, både för innerstaden och Storstockholm. Den är uppställd så att för varje demografisk grupp - män, kvinnor, 15-29 åringar etc - redovisas andelen lyssnare som lyssnar på närradio minst någon gång per vecka. Detta anges först

TABELL 6 Närradiolyssnande minst en gång per vecka i olika grupper:
Stockholm 1984 (procent)

Bakgrunds- faktor		Innerstaden			Storstockholm			Antal svar	
		Stockholms närradio	När- radio totalt igår	När- radio igår	Stockholms närradio	När- radio totalt igår	När- radio igår	Inner- staden	Stor- stock- holm
<u>Kön</u>	Män	11	12	4	15	21	8	178	234
	Kvinnor	14	18	7	12	19	11	238	248
<u>Ålder</u>	15-29 år	16	21	8	14	26	14	117	125
	30-39 år	13	16	8	11	17	9	80	87
	40-49 år	6	6	5	11	18	7	51	94
	50-64 år	14	16	4	13	17	9	92	112
	65-74 år	9	11	2	16	20	9	76	64
<u>Utbildning</u>	Låg	12	16	7	13	22	12	77	169
	Medel	16	21	7	15	23	9	90	114
	Hög	12	14	4	12	16	8	177	154
<u>Förvärvs- arbete</u>	Heltid	13	16	5	12	19	10	191	233
	Halvtid	20	24	13	10	18	7	49	75
	Pensionär	8	10	2	19	22	13	60	61
	Studerande	13	16	6	20	30	8	32	38
	Övriga	5	10	-	14	19	13	21	31
<u>Hushålls- bildning</u>	Ogift	17	19	6	14	24	11	145	111
	Gift/Sam- manboende	12	15	5	13	18	12	196	287
	Änka/änkling								
	Skild	7	10	4	13	21	9	72	78

Anm: Storstockholm avser i denna och följande tabeller Storstockholm exkl inner-
staden. () anges då antalet svar understiger 15.

för Stockholms närradio, därefter för närradion i sin helhet och slutligen för gårdagslyssnandet (Jfr avsnitt 3.5). Tabellen läses från vänster till höger. T ex framgår att 11 procent av männen i innerstaden lyssnar till Stockholms närradio en vanlig vecka och att andelen som lyssnar på någon närradio överhuvudtaget är 12 procent. I Storstockholm visar sig motsvarande andel bland männen vara 15 respektive 21 procent.

Tabell 6 innehåller en mängd information. Om vi börjar med att studera de olika bakgrundsfaktorerna finner vi i fråga om kön att kvinnor genomgående har högre närradiokonsumtion än män i innerstaden. Det finns däremot inte några motsvarande könsskillnader i Storstockholm.

Då det gäller ålder finns tendenser till den tidigare iakttagna U-formen - det är de yngsta och de äldsta som oftast lyssnar på närradio. Särskilt i Storstockholm är detta ett klart mönster för det totala närradiolyssnandet. Här finns också en av de största publikandelarna för någon enskild grupp: mer än var fjärde person i åldern mellan 15 och 29 år lyssnar på närradio någon gång i veckan i Storstockholm. I innerstaden är tendensen densamma men åldersskillnaderna är inte lika markerade. Särskilt avviker den äldsta åldersgruppen genom en förhållandevis låg konsumtion. För både innerstaden och Stockholm gäller dessutom att gårdagslyssnandet på närradio inte har ett lika tydligt samband med åldern, något som dock kan ha sin bakgrund i några av de metodproblem som tidigare nämnts (avsnitt 3.5).

Utbildningsfaktorn ger inget entydigt utslag. Möjligen finns en svag tendens till mindre närradiolyssnande bland högutbildade. Skillnaderna är dock relativt små. Beträffande Stockholms närradio är det snarast så att de mellanutbildade är något överrepresenterade. Utbildningskategorin säger dock ensam förhållandevis lite, bl a beroende på att den påverkas av åldersfördelningen genom att människor i olika åldrar har haft olika utbildningsmöjligheter.

Närradiolyssnandet bland personer med skillnader i förvärvsarbete visar sig vara olika i innerstaden och Storstockholm. I innerstaden är närradiolyssnandet vanligare bland de förvärvsarbetande, särskilt bland deltidsarbetande - i praktiken kvinnor. I Storstockholm är pensionärer de mest regelbundna lyssnarna. Samma tendens gäller för både Stockholms närradio, totalt närradiolyssnande och gårdagslyssnandet.

I metodkapitlet diskuterades förekomsten av mindre stabila vanor i Stockholms innerstad i förhållande till Storstockholm. Som exempel togs ensamhushåll och andelen skilda. I analysen av hushållsbildningens roll för närradiolyssnandet framkommer att den sistnämnda gruppen - skilda och änkor/änklingar - i innerstaden också har ett mindre omfattande närradiolyssnande. Samtidigt har dock de ogifta, ensamboende en högre lyssnarandel än de gifta eller sammanboende. Det är därför svårt att dra några entydiga slutsatser av siffrorna. Klart är emellertid att hushållstypen spelar större roll för närradiokonsumtionen i innerstaden än i Storstockholm.

En analys av hur de olika bakgrundsfaktorerna förhåller sig till varandra pekar på att åldersfaktorn är den mest utslagsgivande, särskilt i Storstockholm. Det är den som ligger bakom både utbildnings-, förvärvsarbets- och hushållsfaktorerna. I praktiken är det dock rimligt att betrakta åldern som en faktor i samspel med dessa. I olika åldrar har man med hänsyn till livssituationen en viss intresseinriktning. Både livssituationen i sig och intresset påverkar mediekonsumtionens omfattning och inriktning. Med tanke på närradions karaktär av nytt medium i en ny kanal är det troligt att det mera är intressefaktorer som bestämmer lyssnandet än det är själva livssituationen. Detta skulle samtidigt vara en förklaring till att utslaget för de olika bakgrundsfaktorerna i tabell 6 trots allt är så begränsat. Men pensionärernas relativt sett högre närradiolyssnande hänger troligen också samman med att de har lättare att passa sändningstider för populära program, t ex Stockholms närradios förmiddagssändningar.

Även om de demografiska skillnaderna i lyssnandet är förhållandevis begränsade ger de dock stöd för tidigare antaganden om orsakerna till områdesskillnader i lyssnandet. Exempelvis visar sig att befolkningen i större utsträckning består av äldre i vissa delar av Storstockholm, bl a Västerort och Solna/Sundbyberg, något således en faktor som drar

upp närradiolyssnandet i dessa områden. Den högre andelen personer med mindre stabila vanor och lägre närradiolyssnande i Stockholms innerstad bidrar att minska andelen närradiolyssnare där.

4.2 Föreningsaktivitetens roll

Närradion är primärt en föreningsradio. Efter vad som fastslogs i den första närradiopropositionen tillkom radion för att ge föreningar möjlighet att nå ut både till sina medlemmar och till allmänhet. Frågan är då vilket samband som finns mellan föreningsmedlemskap och regelbundet lyssnande på närradio.

I tabell 7 har gjorts en sammanställning av närradiolyssnande med hänsyn till allmänhetens deltagande i föreningslivet. Redovisningen är i princip gjord på samma sätt som den i tabell 6. För varje förening anges hur stor andel av deras medlemmar som lyssnar på närradio minst en gång i veckan - oavsett vilken typ av program de lyssnar på i närradion. Vidare har den mötesaktiva delen av medlemmarna skiljts ut. Även deras lyssnande anges, men antalet personer i dessa grupper är som regel alltför litet för att tillåta några egentliga slutsatser. Som jämförelse anges lyssnarandelen för dem som inte är medlemmar i föreningen. I marginalen till höger har dessutom för varje organisation angivits dess medlemsandel respektive mötesaktiva del.

För det första ser vi av siffrorna längst ner i högermarginalen att ca 2/3 av allmänheten är med i något slags av förening och ca 20 procent är mötesaktiva. En stor del av detta förklaras av fackligt medlemskap (totalt ca 35 procent), men även idrottsföreningarna och vad som här kallas annan organisation har relativt höga andelar. De senare har dessutom en förhållandevis hög andel aktiva medlemmar.

TABELL 7 Närradiolyssnande minst en gång per vecka bland personer med olika organisationsaktivitet, Stockholm 1984 (procent)

Förenings- aktivitet		Innerstaden			Storstockholm			Antal svar (Andel medlemmar resp aktiva)	
		Stockholms närradio	När- radio totalt igår	När- radio totalt igår	Stockholms närradio	När- radio totalt igår	När- radio totalt igår	Inner- staden	Stor- stock- holm
<u>Idrott</u>	ej medlem	13	16	5	14	22	9	281	328
	medlem	15	18	6	11	16	10	55 (16%)	106 (24%)
	aktiv*)	(36)	(36)	(8)	8	14	8	14 (4%)	37 (9%)
<u>Byalag, Stadsdels- förening</u>	ej medlem	13	17	6	14	20	10	307	367
	medlem	10	14	4	12	19	7	29 (9%)	67 (15%)
	aktiv*)	12	12	-	19	35	8	17 (5%)	26 (6%)
<u>Kristet samfund</u>	ej medlem	13	16	5	13	20	10	336	415
	medlem	(21)	(21)	(15)	16	16	5	14 (4%)	19 (4%)
	aktiv*)	(20)	(20)	(22)	(-)	(8)	(-)	10 (3%)	12 (3%)
<u>Nykter- hetsorg</u>	ej medlem	13	16	5	13	20	9	336	428
	medlem	-	-	-	(17)	(17)	(17)	-	6
	aktiv*)	-	-	-	(100)	(100)	(100)	-	1
<u>Politiskt parti</u>	ej medlem	12	15	5	14	21	10	298	394
	medlem	18	24	5	8	13	8	38 (11%)	40 (9%)
	aktiv*)	(15)	(15)	-	-	6	-	13 (4%)	18 (4%)
<u>Facklig org</u>	ej medlem	12	15	7	16	23	12	229	263
	medlem	16	19	3	9	16	6	107 (32%)	171 (39%)
	aktiv*)	18	21	3	9	22	5	34 (10%)	55 (13%)
<u>Annan org</u>	ej medlem	13	17	6	14	21	10	231	312
	medlem	13	15	4	11	17	9	105 (31%)	122 (28%)
	aktiv*)	14	14	5	10	16	8	42 (13%)	63 (15%)
<u>Totalt</u>	Inget före- ningsmedlem- skap	9	12	7	17	23	13	122 (35%)	141 (31%)
	Medlem i minst en förening	15	18	5	12	19	9	231 (65%)	317 (69%)
	Aktiv i minst en förening*)	17	19	6	11	18	8	104 (29%)	160 (13%)

Anm: Se tabell 6

*) Aktiv är en delmängd av medlemmarna. För att klassificeras som aktiv skall man ha uppgivit sig ha besökt ett möte under det senaste halvåret eller ha innehaft förtroendeuppdrag.

Om vi nu försöker finna ett mönster i förhållandet mellan föreningsmedlemsskap i närradiolyssnande är det rimligt att starta i den totala föreningsaktiviteten. Vi finner då att icke-medlemmar i innerstaden har ett mindre och mötesaktiva ett mer omfattande närradiolyssnande: andelen närradiolyssnare stiger med ökad föreningsaktivitet, utom för gårdagslyssnande.

Resultatet är vad som kunde förväntas: det är de föreningsaktiva som oftare lyssnar på föreningsradion. Mot denna bakgrund är det anmärkningsvärt att någon sådan tendens inte finns bland dem som bor i Storstockholm. Här är resultatet det omvända: närradiolyssnandet sjunker med större aktivitet i föreningar. Det går inte att endast med detta som underlag förklara dessa motstridande tendenser. Möjligen har de sin bakgrund i typen av föreningar som finns inom varje område och den verksamhet de bedriver.

En annan och kanske mer rimlig förklaring till föreningsaktiviteten skilda effekter i Stockholms innerstad och i Storstockholm kan vara att Stockholms närradio är en mera etablerad sändare som täcker hela innerstadsområdet. Det är därför troligt att de flesta föreningsmänniskor på ett eller annat sätt kommit i kontakt med sändaren, något som också borde öka deras benägenhet att lyssna om inte annat så för att orientera sig i föreningslivet. Något sådant kan aldrig bli aktuellt i Storstockholm i sin helhet. Hade man däremot undersökt exempelvis bara Spånga så är det sannolikt att samma resultat framkommit för Radio Järva, inom detta område.

Vad gäller förhållandet mellan aktivitet i olika typer organisationer och närradiolyssnande finns det i Stockholms innerstad ett svagt samband mellan närradiolyssnande och aktivitet inom politiska partier och fackliga organisationer. Då det gäller andra organisationer så minskar istället det regelbundna närradiolyssnandet med ökad aktivitet. Det-

samma gäller delvis byalag och stadsdelsföreningar. Möjligen ligger del av förklaringen till dessa motstridande tendenser i organisationernas karaktär. I det förra fallet rör det sig som regel om etablerade, formaliserade organisationer, i det senare troligen om mer informella grupper, som kräver en annan tid och annat engagemang av sina aktiva medlemmar.

Den skisserade förklaringen får dock t. v. endast ses som ett antagande. Den måste modifieras vid genomgången av förhållandet inom Storstockholm. Här är tendenserna inte lika tydliga. Om vi ser till det totala närradiolyssnande finner vi att detta faktiskt ökar vid ökad aktivitet inom byalag och stadsdelsföreningar. Slutsatsen är att det inte finns någon entydig tendens: regelbundenheten i närradiolyssnandet har att göra med både sändningsområde och typ av förening.

Mot denna bakgrund är det rimligt att det finns någon bakomliggande faktor, som förklarar detta mönster. Hedman pekade redan i sin undersökning 1980 (s. 64) på att den avgörande faktorn var medlemskap i en sändande förening. Också i stockholmsundersökningen 1984 har förhållandet mellan lyssnande på närradio och medlemskap i sändande förening undersökts (tabell 8). Människor tillfrågades om sitt medlemskap i sändande förening på samma sätt som skedde 1980. En sådan frågekonstruktion fångar upp de personer som är medvetna om att deras förening är med i närradion. Det är därför väntat att det finns ett klart samband mellan sådant föreningsmedlemskap och närradiolyssnande.

Tendensen i tabell 8 är helt entydig. Bland dem som är medlemmar i sändande förening ligger det genomsnittliga lyssnandet i innerstaden på knappt 30 procent och i Storstockholm på knappt 35 procent. Detta innebär att omkring var tredje medlem lyssnar på närradio åtminstone någon gång per vecka.

Men tabellen visar samtidigt att närradion inte bara är en kanal till de engagerade föreningarnas medlemmar. De senare visar sig i själva verket vara en relativt begränsad del av den totala närradiopubliken.

TABELL 8 Närradiolyssnande minst en gång per vecka i förhållande till medlemskap i sändande förening. Stockholm 1984 (procent)

Medlemskap i sändande förening	Innerstaden			Storstockholm			Antal svar	
	Stockholms närradio	När- radio totalt	När- radio igår	Stockholms närradio	När- radio totalt	När- radio igår	Inner- staden	Stor- stockholm
Nej	11	15	5	13	20	9	313	415
Ja	29	29	13	26	37	16	24	19

Anm: Se tabell 6

Resultatet är i huvudsak detsamma som framkom 1980. Möjligen finns en svag tendens till uppgång bland medlemmarna.

4.3 Intressets roll

I det föregående framhölls intressefaktorernas roll som förklaring till att man lyssnar på närradio. Det som antogs ligga bakom var att människor med en viss intresseinriktning söker sig till närradion, därför att det där sänds någon typ av program som intresserar dem. Denna faktor skulle då spela en större roll än föreningsaktivitet: det finns t ex fler sportintresserade än de som är med i idrottsorganisationer.

I stockholmsundersökningen ställdes en rad frågor om allmänhetens intressen för olika ämnen. I tabell 9 har närradiolyssnandet bland människor med olika intresseinriktning undersökts. Tabellen läses så att av de personer i innerstaden som har lågt politiskt intresse är det 11 procent som lyssnar till Stockholms närradio minst någon gång i veckan, 23 procent lyssnar till någon närradio och 5 procent lyssnade på närradion under föregående dag. För dem med högt politiskt intresse i innerstaden är andelarna 16, 16 och 2 procent.

TABELL 9 Lyssnande på närradio minst en gång per vecka bland personer med olika intresseinriktning. Stockholm 1984 (procent)

Intresse- inriktning		Innerstaden			Storstockholm			Antal svar	
		Stockholms närradio	När- radio totalt igår	När- radio igår	Stockholms närradio	När- radio totalt igår	När- radio igår	Inner- staden	Stor- stock- holm
<u>Politik</u>	Lågt	14	23	5	12	20	18	22	59
	Medellågt	14	17	10	13	22	7	70	125
	Medelhögt	11	16	5	13	19	11	160	191
	Högt	16	16	2	18	22	6	85	65
<u>Sport</u>	Lågt	11	15	3	13	20	10	87	84
	Medellågt	15	17	8	12	18	6	92	100
	Medelhögt	14	16	2	15	21	13	98	157
	Högt	10	18	10	14	22	9	60	99
<u>Friluftsliv</u>	Lågt	17	20	5	13	15	11	41	39
	Medellågt	8	14	3	16	22	6	78	88
	Medelhögt	14	16	6	14	22	10	146	208
	Högt	14	18	7	11	18	13	72	105
<u>Händelser i kommunen</u>	Lågt	5	8	3	22	27	11	37	37
	Medellågt	11	13	8	13	19	11	97	124
	Medelhögt	16	21	5	11	19	8	165	213
	Högt	13	16	3	18	24	12	38	66
<u>Religion och livs- åskådning</u>	Lågt	14	20	6	14	22	11	111	167
	Medellågt	11	15	5	14	19	7	109	170
	Medelhögt	13	13	1	11	18	13	70	65
	Hög	17	19	11	19	24	14	47	37

Anm: Se tabell 6

Om vi först ser till närradiolyssnandet i innerstaden finns det få klara tendenser. Det totala närradiolyssnandet faller något bland personer med större politiskt intresse. Inte ens här är dock tendensen entydig, eftersom detta inte gäller för Stockholms närradio. Resultatet är i huvudsak detsamma i Storstockholm: det är svårt att iaktta något samband mellan intresseinriktning och närradiolyssnande.

Frågan är hur utfallet av tabell 9 skall tolkas. Betyder det att intressefaktorn mot förmodan är utan effekt på lyssnan-

det? Troligen inte. En mer närliggande förklaring synes vara att de intressemått som här utnyttjats är alltför grova för att fånga den mer specifika intresseprofil som bestämmer närradiolyssnandet. Detta måste dock prövas mer ingående i en senare undersökning.

* * *

Genomgången av närradiolyssnandet i olika grupper har skett med utgångspunkt för demografisk bakgrund, föreningsaktivitet och intresseprofil. För de olika grupperna har lyssnandet på Stockholms närradio, närradion totalt och gårdagslyssnandet undersökts både i innerstaden och i Storstockholm.

Huvudresultatet är att närradiolyssnandet ligger högst bland yngre och äldre personer, särskilt i Storstockholm. Detta har tolkats så att närradion erbjuder innehåll som intresserar dessa grupper och att man i övrigt har en livssituation som underlättar närradiolyssnande t ex möjligheter att lyssna på dagtid.

Däremot har det visat sig svårt att finna något entydigt samband mellan den enskildes allmänna intresseinriktning och hans eller hennes regelbundna närradiolyssnande. Man lyssnar lika mycket respektive lika litet på närradio oavsett om man är exempelvis sportintresserad eller ej. En förklaring till avsaknaden på samband har antagits vara att de i studien använda intressemått är alltför allmänna.

Det finns i så fall ett något högre samband mellan föreningsaktivitet och närradiolyssnandet, främst så att medlemmar lyssnar något mer än icke-medlemmar. Det mest utslagsgivande härvidlag visar sig dock vara om svarspersonen är med i en sändande förening eller ej. De senare är totalt sett få.

Slutsatsen är att närradions publik är förhållandevis heterogen. Det förefaller rimligt att sätta detta i samband med det blandade utbud som närradion i Stockholm erbjuder sina lyssnare.

5. LYSSNANDE PÅ OLIKA PROGRAM I NÄRRADION

Lyssnande är givetvis inte bara att ställa in en bestämd kanal utan det är snarast ett val av program med visst innehåll, producerat av en viss förening. Under en vecka har enbart Stockholms närradio närmare 200 program, producerade av de ca 70 deltagande föreningar. Det är därför svårt att i detalj beskriva publiken för enskilda program. Istället utgår huvuddelen av redovisningen från en uppställning av program i olika typer, vars publik undersöks. I ett särskilt avsnitt diskuteras dock även lyssnandet på enskilda program under en genomsnittlig vecka.

5.1 Lyssnande på olika programtyper

I och med att närradions innehåll i huvudsak kännetecknas av att de deltagande organisationerna gör sina egna program blir det dessa som anger programprofilen. Det har därför varit naturligt att beskriva närradions programtyper med utgångspunkt från de sändande föreningarna. Ett sådant förfaringssätt kan givetvis diskuteras, inte minst med tanke på att organisationerna inte alltid gör program om sin egen verksamhet. I Danderyd/Täby Närradio sker även en viss samordning av de olika organisationernas program.

Även om invändningar kan riktas mot detta sätt att beskriva programtyper torde det vara en relativ rimlig utgångspunkt för beskrivning av Stockholms närradio och Järva närradio. I tabell 10 presenteras det uppgivna lyssnandet för de olika programtyperna. Till skillnad från de tidigare redovisningarna så bygger denna fråga inte på hur många gånger i veckan man lyssnar; istället har svarspersonen fått uppskatta hur ofta eller hur sällan han eller hon lyssnar. I tabellen anges lyssnarprofilen bland dem som regelbundet lyssnar på radio - som regelbunden lyssnare betraktas dem som lyssnar på närradio minst en gång per vecka. I tabellens högra del

TABELL 10 Lyssnandet för några olika programtyper i närrådion. Stockholm 1984 (procent)

Fråga: *Hos närradiostationerna (Stockholm närradio, Täby/Vanderyd närradio och Järva närradio) är det olika organisationer och föreningar som svarar för programmen. Hur ofta brukar Ni lyssna på program från följande typer av organisationer och föreningar?*

	Lyssnarvana bland närradiolyssnare ¹⁾				Totalt	Andel mycket eller ofta bland allmänheten
	Mycket ofta	Ganska ofta	Inte särskilt ofta	Aldrig/nästan aldrig		
<u>A. Innerstaden</u>						
Religiösa samfund	4	9	13	75	101	3
Fackliga organisationer	-	2	15	84	101	1
Politiska organisationer	4	11	31	55	101	3
Idrottsorganisationer	2	5	22	71	100	2
Friluftorganisationer	-	5	20	75	100	1
Studieförbund	2	11	20	67	100	3
Invandrarorg.	-	5	16	78	99	2
Övriga organisationer	2	11	33	55	101	3
<u>B. Storstockholm</u>						
Religiösa samfund	2	7	14	77	100	4
Fackliga organisationer	1	3	22	74	100	2
Politiska organisationer	3	13	25	58	99	5
Idrottsorganisationer	3	10	30	57	100	5
Friluftorganisationer	2	4	26	67	99	2
Studieförbund	1	8	25	66	100	2
Invandrarorg.	1	4	14	80	99	2
Övriga organisationer	2	5	34	58	99	2

1) Avser dem som lyssnar på minst någon närradiosändare minst någon gång per vecka. Antal svar i Innerstaden = 55 och i Övr Storstockholm = 91.

redovisas dessutom en beräkning av hur andel av allmänheten i stort som dessa siffror står för.

Det framgår t ex att av de regelbundna närradiolyssnarna i Stockholms innerstad - alltså i första hand Stockholms närradios publik - brukar 4 procent mycket ofta lyssna på de religiösa samfundens sändningar, medan 9 procent gör det ganska ofta. 13 procent lyssnar inte särskilt ofta och 75 procent gör det aldrig. Uttryckt i förhållande till befolkningen i innerstaden i sin helhet betyder detta att 3 procent mycket eller ganska ofta lyssnar på religiösa program i närradion.

Om vi först betraktar attraktiviteten hos de olika programtyperna i innerstaden finner vi att de politiska organisationerna, de religiösa samfunden, studieförbunden och vad som kallats övriga organisationer ligger i en grupp för sig. Dessa har närmare 15 procent av de regelbundna närradiolyssnarna vardera - eller tre procent av allmänheten. Särskilt politiska organisationer och de övriga organisationerna förefaller ha en stor spridning inom närradiopubliken: dessa har den lägsta andelen för aldrig-lyssnande. Annorlunda uttryckt tar omkring hälften av närradiolyssnarna någon gång del av program från dessa.

I Storstockholm är bilden densamma vad gäller de religiösa samfunden och de politiska organisationerna, men inte för de andra två. Istället är det här idrottsföreningarna som rycker fram. Dessa tre föreningstyper har mellan 10 och 15 procent av närradiolyssnarna och ca fem procent av allmänheten som lyssnar på dem mycket eller ganska ofta.

Både resultaten för innerstaden och för Storstockholm understryker den bredd som finns i den stockholmska närradion. Det förekommer inte någon dominans för en föreningstyp utan program av mycket olika slag delar på publiken. Detta ger ytterligare belysning av den heterogenitet i publiken som visade sig vid analysen av vilka som lyssnar på närradion regelbundet.

5.2 Lyssnare för olika programtyper

Samma typ av publikanalys som i kapitel 4 gjordes för närradiolyssnandet i sin helhet kan göras för olika typer av program. Det finns möjlighet att belysa hur män och kvinnor, olika åldersgrupper, personer med olika grad av föreningsaktivitet tar del av olika typer av närradioinnehåll. Tabell 11 redovisar en relativt utförlig sammanställning. Den innehåller lyssnande beskrivet utifrån ett urval demografiska bakgrundsfaktorer, några föreningsaktivitetsmått samt tre intressemått.

Utgångspunkten för tabell 11 är densamma som gällde för uppgifterna i högra delen av tabell 10. Det som anges är andelar av allmänheten i Stockholms innerstad respektive Storstockholm som uppger sig lyssna på respektive programtyp mycket eller ganska ofta. Exempelvis visar sig att de yngsta är överrepresenterade på i stort sett alla organisationstypers program men främst på studieförbundens och de övriga organisationernas, troligen student- och musikorganisationerna (se nedan). De äldre lyssnar relativt sett oftare på de religiösa samfundens och idrottsorganisationernas program.

Om vi tar vår utgångspunkt i de olika organisationstypernas program ser vi att de religiösa samfundens program når sina relativt största lyssnarsiffror bland kvinnor, pensionärer och personer med låg utbildning. Det är personer med låg föreningsaktivitet, lågt politiskt intresse och högt intresse för religion. Det senare är närmast trivialt och får snarast tjäna som stöd för trovärdigheten i övriga resultat. Tendensen är exakt densamma i Storstockholm.

De politiska organisationernas publik är svårare att ringa in, bortsett från att de givetvis når de politiskt intresserade. Nära var tionde av de mycket intresserade personerna i Stockholms innerstad följer närradios politiska program. Det visar sig dock att även här främst är äldre lyssnare,

TABELL 11 Lyssnande på några olika programtyper bland olika grupper av allmänheten. Stockholm 1984 (procent)

Bakgrundsfaktor		Andel som lyssnar mycket eller ganska ofta på program från:					Ofta natt-lyssnande	Antal svar
		Religiösa samfund	Politiska org	Idrotts- org	Studie- förbund	Övriga org		
<u>A. Innerstaden</u>								
<u>Kön</u>	Män	1	3	3	2	1	3	137
	Kvinnor	4	3	2	3	3	1	180
<u>Ålder</u>	15-29	3	3	2	4	5	2	102
	30-39	-	-	-	2	2	2	61
	40-49	-	-	-	-	-	-	37
	50-64	4	9	3	3	3	1	67
	65-74	6	2	6	4	-	2	50
<u>Utbildning</u>	Låg	6	4	4	3	3	1	65
	Medel	4	7	2	2	2	1	83
	Hög	1	1	1	3	2	1	165
<u>Föreningsaktivitet</u> ^{*)}	Ej medlem	6	5	3	2	3	2	100
	Medlem	1	2	2	3	2	1	217
	Aktiv	1	3	3	6	2	1	97
<u>Med i sändande org</u>	Nej	2	2	1	4	2	1	196
	Ja	10	5	-	-	10	5	20
<u>Sportintresse</u>	Lågt	1	5	-	1	-	1	80
	Medellågt	6	2	-	6	3	1	88
	Medelhögt	1	5	1	2	2	1	88
	Högt	4	-	11	2	5	2	56
<u>Politiskt intresse</u>	Lågt	11	-	6	6	6	5	18
	Medellågt	6	-	3	3	6	-	67
	Medelhögt	1	3	2	2	1	1	149
	Högt	3	8	1	4	3	1	78
<u>Intresse för religion och livsåskådning</u>	Lågt	1	6	4	4	4	1	102
	Medellågt	-	-	1	3	2	-	101
	Medelhögt	5	3	-	2	-	-	65
	Högt	11	5	5	2	5	7	44

(forts)

		Andel som lyssnar mycket eller ganska ofta på program från:					Ofta natt-lyssnande	Antal svar
		Religiösa samfund	Politiska org	Idrotts- org	Studie- förbund	Övriga org		
B. Storstockholm								
<u>Kön</u>	Män	4	6	5	3	2	1	208
	Kvinnor	3	5	4	1	1	0	218
<u>Ålder</u>	15-29	1	3	4	3	3	-	112
	30-39	1	5	4	3	4	3	77
	40-49	1	2	5	1	-	-	88
	50-64	5	6	5	2	-	-	97
	65-74	13	13	10	2	4	2	52
<u>Utbildning</u>	Låg	3	7	6	1	1	1	160
	Medel	6	5	5	3	4	-	110
	Hög	2	3	3	2	1	1	147
<u>Förenings-aktivitet</u> *)	Ej medlem	4	5	8	1	2	1	123
	Medlem	3	5	4	3	2	1	303
	Aktiv	5	5	5	1	2	-	155
<u>Med i sänd- and org</u>	Nej	2	6	5	3	2	1	282
	Ja	21	11	-	5	-	6	19
<u>Sport- intresse</u>	Lågt	5	4	-	4	-	-	75
	Medellågt	3	6	2	2	2	1	97
	Medelhögt	4	7	5	1	3	1	151
	Högt	1	1	11	2	1	-	97
<u>Politiskt intresse</u>	Lågt	5	4	9	-	2	-	55
	Medellågt	1	2	6	3	2	1	119
	Medelhögt	4	5	3	2	1	1	183
	Högt	5	11	3	3	5	2	63
<u>Intresse för religion och livsåskådning</u>	Lågt	1	4	8	3	3	1	158
	Medellågt	1	3	4	1	1	1	165
	Medelhögt	5	5	-	-	-	2	62
	Högt	26	18	3	6	3	-	34

*) Observera att aktiv medlem är en särskild delmängd av medlem. För att skiljas ut som aktiv skall man ha besökt ett möte under senaste halvåret eller ha innehaft förtroendeuppdrag.

om än inte pensionärer, och i något större utsträckning medelutbildade personer.

Idrottsorganisationernas och studieförbundens publik är förhållandevis blandad. Det samma gäller dem som lyssnar till de övriga organisationernas program. Mönstret i svaren är nästan genomgående detsamma i Storstockholm.

Det som framträder beträffande lyssnandet på de olika programtyperna stöder tidigare iakttagelser om en heterogen närradiopublik. Samtidigt framgår att de religiösa samfundens och delvis de politiska organisationernas sändningar har en något klarare publikprofil än vad särskilt studieförbund och övriga organisationer har.

5.3 Lyssnande på närradions nattsändningar

En särskild typ av program på Stockholms närradio är de s k nattsändningarna. Dessa går regelbundet natten mellan fredag och lördag och natten mellan lördag och söndag. Oftast är det kyrkorna och samfunden som svarar för programverksamheten. I undersökningen ställdes två frågor om dessa sändningar; dels en som tog sikte på lyssnarfrekvensen, dels en som innehöll bedömningar av programmen. I tabell 12 finns två sammanställningar som redovisar nattsändningarnas genomslag.

Det framgår att Stockholms närradios nattsändningar når ca tio procent av allmänheten - detta är andelen som uppger sig lyssna ofta eller ibland - i innerstaden. I Storstockholm är andelen något lägre, men specialanalyser av de områden som tidigare visat sig ha ett relativt omfattande lyssnande på Stockholms närradio ger vid handen att dessa även har relativt stor andel lyssnare på nattsändningen. Detta gäller särskilt öster- och västerort.

TABELL 12 Lyssnande på närradions nattsändningar. Stockholm 1984
(procent)

Fråga: *I veckosluten sänder Stockholms närradio nattprogram mellan kl 00.00 och 06.00. Hur ofta brukar Ni lyssna till dem?*

	Frekvens i lyssnande				Totalt	Antal svar
	Ofta	Ibland	Inte särskilt ofta	Mycket sällan/ aldrig		
Innerstaden	2	8	4	86	100	330
Storstockholm	1	5	5	90	101	426

Anm: Se tabell 6

Fråga: *Om Ni lyssnar på närradions nattsändningar vad tycker Ni då om dem?*

	Åsikt om nattsändningen				Totalt	Antal svar
	Mycket bra	Ganska bra	Inte alls bra	Riktigt dålig		
Innerstaden	9	72	6	13	100	53
Storstockholm	6	74	9	11	100	81

Nattsändningen har en ambition att nå en publik som normalt inte lyssnar på närradion. I vad mån man uppnår denna målsättning kan prövas genom en jämförelse med lyssnarsiffrorna på närradion. Första iakttagelsen är vanligen att andelen lyssnare bland dem som redan är regelbundna närradiolyssnare är drygt 30 procent, medan man når endast ca 5 procent av allmänheten i övrigt. En sådan jämförelse är dock missvisande i och med att de som inte brukar lyssna på närradio är så många fler än de som inte lyssnar. Om man istället tar

utgångspunkten i den grupp som ibland eller ofta lyssnar på nattsändningarna blir bilden en annan. Av dessa lyssnare har drygt 55 procent inte kontakt med närradion i övrigt. Detta gäller Stockholms innerstad. Tendensen är tom något starkare i Storstockholm i övrigt. Av dem som där lyssnar på Stockholms närradios nattsändningar är 2/3 sådana som normalt inte lyssnar på närradio regelbundet.

Slutsatsen av detta är att närradions nattsändningar har en övervikt för personer som annars inte lyssnar på närradio. Siffrorna är alltför små för att tillåta detaljerade analyser. I tabell 11 finns dock visst underlag för bedömningar. I tabellens högra del anges den andel som lyssnar ofta. Denna visar vara något större bland män än kvinnor samt både yngre och äldre personer. Även nattsändningarna skulle därmed ha samma slag heterogenitet i publiksammansättning som karakteriserar närradion i övrigt. Det finns dock en tendens att religiöst intresserade personer lyssnar i större utsträckning än övriga.

I nedre delen av tabell 12 presenteras publikens värdering av nattsändningarna. Det bör nämnas att det finns något fler än lyssnarna som har åsikter om sändningarna. Huvudtendensen är att man anser sändningarna ganska bra. Det är något fler som anser nattsändningarna mindre bra än som anser dem mycket bra. Tendensen är densamma bland lyssnare i innerstaden och i Storstockholm. Slutsatsen är att publiken uppenbarligen anser att sändningarna har en acceptabel kvalitet.

Med tanke på ambitionen att nå en publik utöver de regelbundna närradiolyssnarna kan det vara av intresse att se vad de som inte brukar lyssna på närradio anser om nattsändningarna och jämföra detta med siffrorna för dem som lyssnar på närradio regelbundet. Det framkommer då att skillnaden i bedömningen är obetydlig. Av dem som i innerstaden lyssnar på nattsändningarna men i övrigt inte hör på lokalradio tycker ca 75 procent att nattsändningen är mycket el-

ler ganska bra - i jämförelse med ca 90 procent bland de regelbundna närradiolyssnarna. Tendensen är densamma bland nattlyssnarna i storstockholmsområdet.

Sammanfattningsvis kan fastslås att Stockholms närradios nattsändningar når en publik som inte bara består av regelbundna närradiolyssnare och att denna tycker att sändningarna har en acceptabel kvalitet.

5.4 En veckas publik

1980 års undersökning av närradion i Sverige använde sig av en sändningstablå då det gällde att belysa allmänhetens lyssnande på enskilda program en enskild vecka. Denna resulterade i en redovisning, där procentandelar för enskilda program kunde anges (Hedman 1980:134 f). För Stockholms närradio framkommer att nio av de totalt ca 150 programmen under den undersökta veckan nådde över 3 procent lyssnande. Toppnoteringen var två med fem procent. Av dessa nio program var fem discjockey-program med föreningar - Ljudmixarna och Åsö Discjockeyförening - som senare tvingats upphöra med sina sändningar (SOU 1984:53) och tre var program från Stockholms universitets och Handelshögskolans studentkårer, båda i stor utsträckning musikprogram.

Inför 1984 års undersökning beslöts att gå ut med en liknande programtablå för Stockholms närradio. Genom att samma förfaringssätt användes skulle eventuella förändringar över tid kunna belysas. Med hänsyn till vad som hänt i frågan om programinnehåll och totalpublik förväntades en nedgång i lyssnandet också för enskilda program.

Som redovisats i metodkapitlet gick programtablåen endast ut i det första utskicket och inte i senare uppföljningar, eftersom den då förlorat aktualitet. Detta gör att svarsfrekvensen på denna är något lägre. 275 personer har sänt

in tablån, alltså knappt hälften av svarspersonerna i Stockholms innerstad.

Av dessa uppgav sig ca 10 procent ha lyssnat på åtminstone något specificerat närradioprogram i Stockholms närradio. Siffran kan anses tämligen rimligt i förhållande till de 13 procent som uppger sig bruka lyssna minst någon gång per vecka (Jfr avsnitt 3:5). De program som haft lyssnare finns redovisade i bilaga 5.

De högsta lyssnarandelarna för enskilda program ligger 1984 på 2 och 3 procent - tre program. Det är på nytt Stockholms universitets och Handelshögskolans studentkårer som slår igenom. I övrigt ligger lyssnarandelarna på mellan 0,5 och 1 procent - dvs det är enstaka personer som lyssnar på enstaka program. Helhetsbilden skiljer sig dock inte mycket från den som framkom 1980. Båda undersökningarna vidlås av de metodproblem som ligger i att förhållande få personer svarat på den relativt svåröverskådliga sändningstablån. Det finns skäl att tro att detta främst givit ett bortfall bland äldre svarspersoner (Ohlsson 1984). Detta torde i sin tur medföra en viss underskattning i närradiolyssnandet då det mäts på detta sätt, eftersom de äldre visat sig utgöra en relativt stor del av den regelbundna publiken.

Ett sätt att ytterligare bearbeta svaren i tablån är att analysera det ackumulerande lyssnandet under veckan. Är det samma personer som hört på de flesta program eller finns det någon större spridning. Det visar sig då först att den ackumulerade publiken för de två studentkårerna under en vecka var fem procent av allmänheten. De två andra som nådde över två procent var Radio Klara och Radio Rörstrand båda med tre procent. Den andra iakttagelsen är att medan studerandeföreningarnas lyssnare ofta gick direkt in vid de enskilda programmen har både Klara- och Rörstrandslyssnarna ett bredare närradiolyssnande. Samtliga dessa har också lyssnat på åtminstone en annan organisations program under den undersökta veckan.

Slutsatsen av analysen kring en veckas lyssnande på Stockholms närradio är att lyssnarandelarna för enskilda program är mycket låg, men att det ändå framkommer en bild som kunde förväntas med hänsyn till 1980 års undersökningar och de programförändringar som därefter skett.

* * *

Den heterogenitet som framkom i fråga om den regelbundna närradiopublikens bakgrund har blivit ytterligare belyst genom redovisningen av lyssnandet för olika typer av program. Lyssnarintresset är mycket spritt. Högst siffror har samfundens, de politiska organisationernas, studieförbundens och de övriga organisationernas program i Stockholms innerstad. I Storstockholm är det särskilt idrottsorganisationerna som drar publik. Dessa når regelbundet mellan tre och fem procent av allmänheten och mellan 10 och 20 procent av de regelbundna närradiolyssnarna.

Vad gäller de olika programtypernas publiksammansättning visar sig denna vara mycket heterogen. Endast de religiösa samfundens och i viss mån de politiska organisationernas program har en publik som är något lättare att avgränsa med hänsyn till demografisk bakgrund och intresseprofil.

Nattradiosändningarna från Stockholms närradio når ca 10 procent av allmänheten i Stockholms innerstad ofta eller ibland. En majoritet av lyssnarna är sådana som normalt inte lyssnar på närradio. Lyssnarna är i huvudsak nöjda med dessa program.

Analysen av en veckas lyssnande har visat sig metodmässigt svår att genomföra. Resultatet bekräftar dock det inledningsvis framförda antagandet att det är musikprogrammets bortfall som har påverkat lyssnarandelarna. Å andra sidan visar sig 1984 att de som lyssnar på musikprogram i mindre utsträckning än andra tar del av andra närradioprogram.

6. NÄRRADION OCH ANDRA MASSMEDIER

Det framfördes redan i inledningen till denna rapport att en förklaring till nedgången i lyssnandet på närradion kunde vara lokalradions expansion. Radio Stockholm har successivt fått en egen kanal, P5, där man har möjlighet att gå en med egna program under dagtid. I övrigt sänds P3 ut över denna kanal. Radio Stockholm har blivit känd för sina skulsprogram, musik- och reportageprogram för olika grupper.

Diskussionen av lokalradions utveckling antyder en möjlig konkurrenssituation mellan ett sådant medium och närradion. Konkurrensen kan tänkas gälla både publikens tid och intressen. I det följande skall som jämförelse tas upp konsumtionen för andra massmedier dels i fråga om regelbunden användning, dels med hänsyn till samspelet mellan dessa och närradion.

6.1 Konsumtionen av enskilda medier i Stockholm

Det finns en rad olika massmedier att tillgå i Stockholm. Det förekommer inte bara de vanliga nyhetsmedierna utan även tidskrifter av många olika slag, video och ny hemelektronik. I tabell 13 har dock sammanställningen i huvudsak begränsats till de större nyhetsmedierna, både etermedier och dagspress. I tabellen har två nivåer hos publikens konsumtion skiljts ut: andelen som uppger sig ta del av mediet varje dag (observera dock diskussionen i avsnitt 3:5) och de som tar del av mediet minst en gång per vecka.

De siffror som redovisas i tabell 13 erbjuder knappast någon större överraskning för den som har någon kännedom om mediekonsumtionen i Sverige. Om vi först ser till dem som tar del av respektive medier åtminstone någon gång per vecka visar sig de två nyhetssändningarna i TV, P3:s melodiradio och Dagens Nyheter vara de mest spridda. Överlag är medie-

TABELL 13 Allmänhetens användning av ett antal massmedier i Stockholm 1984 (procent)

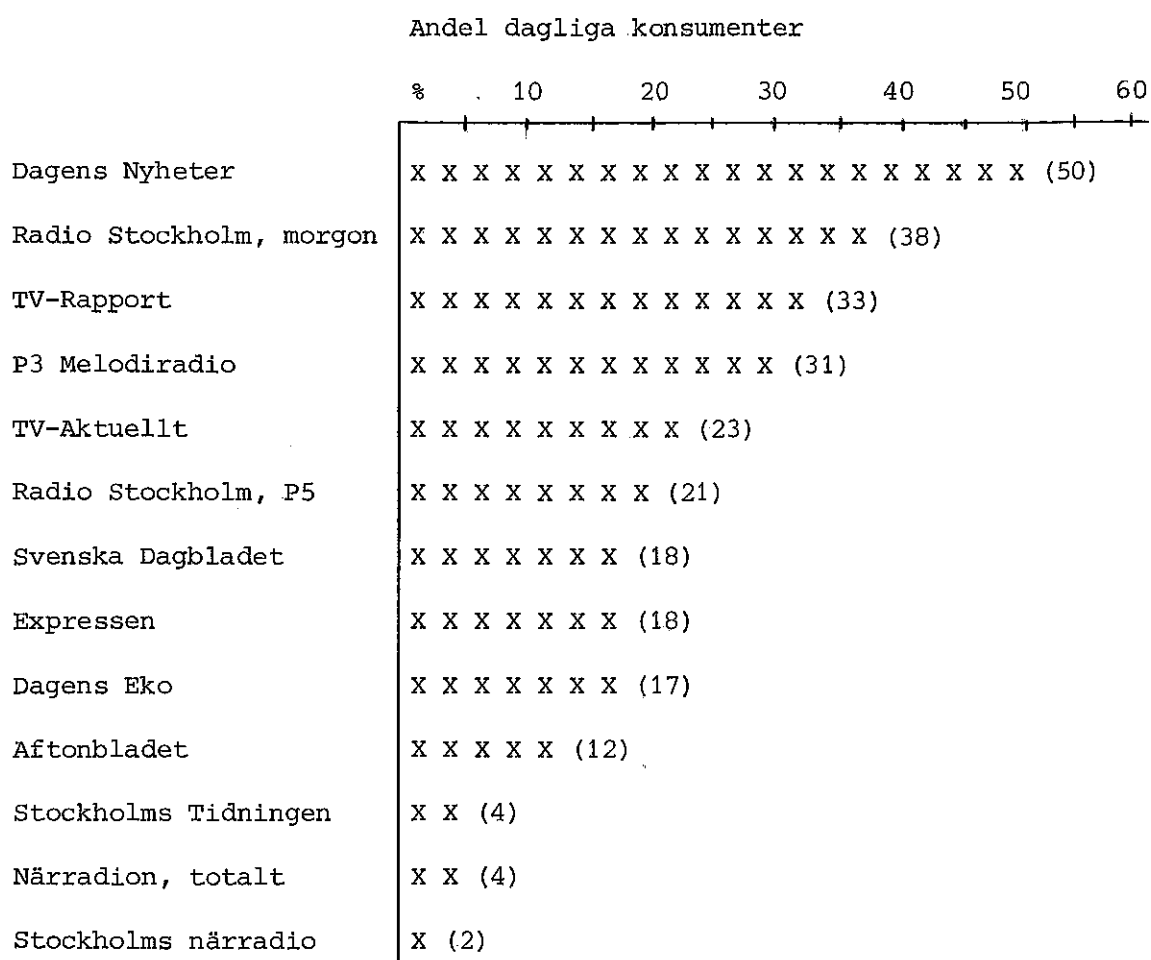
Medier	Uppger sig ta del av mediet varje dag		Uppger sig ta del av mediet minst en gång per vecka	
	Innerstaden	Storstockholm	Innerstaden	Storstockholm
TV-Aktuellt	21	24	83	86
TV-Rapport	32	33	83	86
P1 Dagens Eko	22	17	56	48
P3 Melodiradio	23	32	58	72
Radio Stockholm Morgonsändning	32	39	57	67
Radio Stockholm i P5-kanalen	19	21	44	50
Stockholms närradio	2	2	13	18
Närradio totalt	4	4	15	21
Dagens Nyheter	46	50	70	73
Svenska Dagbladet	32	16	49	30
Stockholms Tidningen	5	4	13	13
Aftonbladet	9	12	26	31
Expressen	16	18	46	54

Anm: Se tabell 6

konsumtionen något högre i Storstockholm än i innerstaden. Undantagen är Dagens Eko-sändningarna och Svenska Dagbladet. Detta torde ha sin bakgrund i den högre utbildningsnivån i innerstaden: dessa medier har tidigare visat sig ha en publik med utbildning över genomsnittet. Närradions siffror ligger relativt lågt men dock något högre än t ex Stockholms-Tidningens.

Den dagliga mediekonsumtionen i sin helhet finns redovisad också i figur 1. Denna ger sammanvägda siffror för hela Storstockholm inklusive Innerstaden och presenterar andelen

FIGUR 1 Daglig spridning för några massmedier i Storstockholm 1984
(procent)

som uppger sig ta del av medierna. Medierna sedan rangordnas med hänsyn till hur många dagliga användare de har. Rangordningen förändras något i förhållande till "veckopubliken", men den huvudsakliga tendensen är densamma. Morgontidningarna kommer här genomgående något högre, sannolikt beroende på att de dagligen distribueras till hushållet.

Frågan kan ställas hur en mediejämförelse av detta slag skall uppfattas. Vad som redovisas är den uppgivna konsumtionen dagligen respektive en gång per vecka. Det sägs ingenting om hur konsumtionen ser ut t ex hur noggrant man tar del av medierna eller vad man anser sig ha fått ut av sin användning. Framför allt det senare perspektivet måste in i bedömningen och på sikt göras till föremål för mer detaljerade studier. Som exempel kan tas just jämförelsen mellan Radio Stockholm och Stockholms närradio. Under en vecka når Radio Stockholms P5-sändningar ca 45 procent av allmänheten i innerstaden medan Stockholms närradio når ca 15. Om vi nu utgår ifrån att Radio Stockholms melodiradioinnehåll avlyssnas med samma uppmärksamhetsgrad som gäller för melodiradion i P3 betyder detta att endast ca 15 procent av lyssnandet kan betecknas som uppmärksam. Om lyssnandet på Stockholms närradio har en uppmärksamhet som talsändningar i P1 så ligger uppmärksamheten på drygt hälften av innehållet. Om en sådan kvalitetsaspekt vägs in i jämförelsen blir det plötsligt ungefär samma "nivå" på de två mediernas genomslag (Jfr vidare Hadenius-Weibull 1980, Ivre 1982 och Nordberg 1983).

De redovisade resonemangen får t v betraktas främst som ett uppslag för fortsatta mediejämförelser men har samtidigt en klar relevans för bedömningen av publikutvecklingen hos Stockholms närradio. Om vi tar utgångspunkten i den programtablå som diskuterades i föregående kapitel (avsnitt 5.4) så kan en tolkning formuleras så här: vad närradion tappat

genom bortfallet av musiksändningarna är en stor del av det sekundärlyssnandet; en analys av primärlyssnandet 1980 och 1984 skulle troligen visa att detta befunnit sig på samma nivå hela tiden.

6.2 Närradiolyssnande i förhållande till annan mediekonsumtion

Så långt har diskussionen gällt hur olika massmedier når ut bland allmänheten i Stockholm. Samtidigt är det uppenbart att det finns en betydande övertäckning mellan olika mediers publik. En analys av övertäckningen är en rimlig utgångspunkt för studier av konkurrens- eller komplementförhållanden mellan enskilda medier. I det fortsatta arbetet med stockholmsundersökningen kommer tyngdpunkten att ligga på denna typ av frågeställningar. I denna rapport skall dock kortfattat närradions förhållande till några andra medier, särskilt lokalradion, diskuteras översiktligt.

I tabell 14 finns en översikt av hur personer med olika grad av konsumtion för ett antal större nyhetsmedier tar del av närradion. Närradion har här delats så att Stockholms närradio i innerstaden redovisas till vänster i tabellen och det totala närradiolyssnandet i Storstockholm redovisas till höger. Exempelvis framgår att bland dem som uppger sig titta på Rapport i TV varje dag lyssnar två procent på Stockholms närradio dagligen och 15 procent gör det minst någon gång i veckan. Bland dem som nästan aldrig tittar på Rapport är andelen närradiolyssnare tre respektive elva.

Uppgifterna i tabell 14 kan nu användas för en lysning av i vad mån ett regelbundet närradiolyssnande har samband med en annan mediekonsumtion. Beträffande Rapport-tittandet finns en svag tendens att en mindre regelbundenhet i tittandet betyder ett mindre regelbundet närradiolyssnande. De som tittar regelbundet på Rapport tenderar i större utsträckning

TABELL 14 Närradiolyssnande bland personer som skiljer sig i annan mediekonsumtion. Stockholm 1984 (procent)

Mediekonsumtion	Stockholms närradio i innerstaden				Närradio totalt i Storstockholm			
	Varje dag	Minst någon gång i veckan	Mera sällan aldrig	Antal svar	Varje dag	Minst någon gång i veckan	Mera sällan aldrig	Antal svar
<u>TV Rapport</u>								
Varje dag	2	15	85	133	5	20	80	157
Minst någon gång i veckan	2	13	87	339	2	21	79	414
Mera sällan/aldrig	3	11	89	70	3	17	83	66
<u>Dagens Eko</u>								
Varje dag	3	13	87	91	8	18	82	79
Minst någon gång i veckan	1	13	87	231	4	21	79	227
Mera sällan/aldrig	3	12	88	191	2	20	80	251
<u>Melodiradion i P3</u>								
Varje dag	2	10	90	86	8	20	80	146
Minst någon gång i veckan	2	13	87	220	5	22	78	332
Mera sällan/aldrig	2	12	88	162	2	17	83	127
<u>Radio Stockholm, morgon</u>								
Varje dag	6	20	80	130	6	23	77	185
Minst någon gång i veckan	3	16	84	233	5	24	76	319
Mera sällan/aldrig	1	8	82	179	1	13	87	159
<u>Radio Stockholm, P5</u>								
Varje dag	6	18	82	79	8	21	79	100
Minst någon gång i veckan	3	21	79	178	6	27	73	239
Mera sällan/aldrig	1	6	94	232	2	13	87	236
<u>Dagens Nyheter</u>								
Varje dag	2	14	86	188	3	16	84	241
Minst någon gång i veckan	2	13	87	284	4	20	80	350
Mera sällan/aldrig	3	11	89	123	3	22	78	130
<u>Expressen</u>								
Varje dag	3	11	89	65	6	26	74	87
Minst någon gång i veckan	3	14	86	190	4	23	77	259
Mera sällan/aldrig	2	11	89	218	3	17	83	218

Anm: Observera att "varje dag" i samtliga fall är den särskilda delmängd av "minst en gång per vecka".

att vara regelbundna närradiolyssnare. Detsamma gäller för förhållandet mellan melodiradio- och närradiolyssnande i Storstockholm.

För dagstidningarna och Dagens Eko är sambanden inte entydiga. Närradiolyssnandet ökar med mer regelbunden Dagens Nyheter-läsning i Storstockholm men minskar med ökad Expressen-läsning. I innerstaden finns några sådana samband. Mot bakgrund av tidigare studier är det rimligt att se det dagliga TV-tittandet och den dagliga morgontidningsläsningen som ett uttryck för en allmän stabilitet i hushållet. En sådan stabilitet visar sig då också ha ett positivt samband med närradiolyssnande, vilket antydde redan i kapitel 4.

Beträffande närradions förhållande till lokalradion, Radio Stockholm, är bilden mer mångfacetterad. Allmänt gäller att de personer som sällan eller aldrig hör på Radio Stockholm också har ett lågt närradiolyssnande. Detta är troligen fråga om personer som sällan eller aldrig hör på radio. Då det gäller de dagliga lokalradiolyssnarna respektive de något mera sporadiska finns det inte något klart samband med närradiolyssnande. Bara i Stockholms innerstad finns en tendens att dagligt lyssnande på Radio Stockholms morgonsändningar ökar sannolikheten för regelbundet närradiolyssnande.

Slutsatsen om förhållandet mellan när- och lokalradio skulle kunna bli att det som publikmässigt förenar de två är ett intresse av att lyssna på radio. Om man är en mycket intresserad lokalradiolyssnare ökar inte sannolikheten att man skall lyssna på närradio, men den minskar inte heller. Innebörden skulle då vara att det egentligen inte förekommer någon större konkurrens om lyssnarentresse mellan de två lokala etermedierna i Stockholm.

* * *

Analysen av den totala mediekonsumtionen i Stockholm visar att både Stockholms närradio och närradion i sin helhet kommer relativt långt ner då det gäller räckvidd, särskilt i fråga om uppgiven daglig konsumtionsvana. Detta är också vad som kunde förväntas både med hänsyn till mediernas innehåll och till tidigare användningsforskning. Det har samtidigt framhållits att jämförelsen inte kunnat beakta kvalitativa skillnader i konsumtionen mellan olika medier. Man kan på goda grunder anta att talprogram i närradion har en mer uppmärksam publik än melodiradiomusik i Radio Stockholm.

Då det gäller förhållandet mellan närradion och övriga massmedier finns det inget som antyder någon direkt konkurrens. Närradiolyssnandet har ett positivt samband med nyhetstittande på TV och delvis med morgontidningsläsning. Också mellan lokalradio- och närradiolyssnande finns ett svagt positivt samband. De senare två medierna förefaller inte vara utbytbara med varandra.

7. ÅSIKTER OM NÄRRADION

I stockholmsundersökningen ställdes i en särskild del några frågor om hur allmänheten bedömde närradions programutbud och fortsatta utveckling. I princip fanns två frågor där svarspersonerna fick tycka till om enskilda programtyper respektive sändande föreningar. Vidare fanns en fråga om allmänhetens syn på en fortsatt utbyggnad med när-TV med en uppföljning om vilken organisationsform denna i så fall borde ha. Svaren på dessa åsiktsfrågor skall här kortfattat redovisas.

7.1 Hur bra är programmen?

Den första frågan gällde allmänhetens syn på kvaliteten hos de program som sänds i närradion. Här klassificerades programtyperna efter föreningar på samma sätt som i frågan om lyssnande på olika föreningars program. För varje förenings- typ fick man ta ställning till om man ansåg programutbudet var i huvudsak bra, i huvudsak dåligt eller varken bra eller dåligt. Resultatet redovisas i tabell 15.

Ett första påpekande om tabell 15 är att det finns ett mycket stort antal personer som inte ansett sig kunna ta ställning till frågan. Samma iakttagelse gjordes även i 1980 års studie (Hedman 1980:71 f). Dessa finns med i underlaget för procentberäkningarna men har inte tagits in i tabellen. Detta medför att procenttalen inte summerar upp till 100 procent. Den som vill kan tänka sig ett resterande procenttal som då står för svaret "vet ej". Genom att de senare finns med i procentberäkningen kan vi ändå uttala oss om hur många av de regelbundna närradiolyssnarna respektive av allmänheten som anser den ena eller andra programtypen bra eller dålig.

Om vi först ser på siffrorna för innerstaden är svaren relativt jämnt fördelade mellan bra och dåligt. Detta gäller sär-

TABELL 15 Åsikter om olika föreningars program i närradion bland lyssnare och icke-lyssnare. Stockholm 1984 (procent)

Fråga: *Vad anser Ni om följande organisationstypers program i närradion?*

Åsikt om följande organisationers program		Innerstaden		Storstockholm	
		Lyssnare ¹⁾	Icke-lyssnare	Lyssnare ¹⁾	Icke-lyssnare
Religiösa samfund	Mycket eller ganska bra	13	3	15	5
	Varken bra eller dåligt	11	1	8	6
	Mycket eller ganska dåligt	11	7	12	6
Fackliga organisationer	Mycket eller ganska bra	4	2	9	3
	Varken bra eller dåligt	16	4	17	6
	Mycket eller ganska dåligt	11	7	10	6
Politiska organisationer	Mycket eller ganska bra	13	4	13	4
	Varken bra eller dåligt	25	5	26	8
	Mycket eller ganska dåligt	5	7	10	5
Idrottsorganisationer	Mycket eller ganska bra	16	5	26	8
	Varken bra eller dåligt	18	2	15	6
	Mycket eller ganska dåligt	4	5	5	4
Studieförbund	Mycket eller ganska bra	24	5	13	4
	Varken bra eller dåligt	15	4	16	7
	Mycket eller ganska dåligt	4	5	7	3
Invandrarorganisationer	Mycket eller ganska bra	7	4	10	4
	Varken bra eller dåligt	15	3	9	8
	Mycket eller ganska dåligt	11	4	9	5
Antal svar		55	248	89	326

1) Som lyssnare betraktas den som uppger sig lyssna på minst en närradiosändare minst en gång per vecka.

Anm: Procenttalen summeras inte upp till 100 procent, eftersom de som inte anser sig kunna ta ställning exkluderats i tabellen.

skilt bland dem som inte lyssnar på närradio regelbundet. Bland närradiolyssnarna kommer de flesta positiva omdömena om studieförbundens och idrottsorganisationernas program, men även om samfundens och de politiska organisationernas. De flesta kritiska rösterna i fråga om samfundens, de fackliga organisationernas och invandrarföreningarnas program. Mönstret i svaren är i stort sett detsamma i Storstockholm.

Likheten i svar mellan innerstadens och Storstockholms närradiolyssnare tyder på att det inte är programkvalitet i sig som betygsätts. Snarast är det troligt att svaren uttrycker en mer allmän attityd till den typ av förening eller organisationen som gör programmen (Jfr Hedman 1980:71).

7.2 Vilka organisationer skall få sända?

Lyssnarnas och allmänhetens attityder till de sändande organisationerna prövades särskilt i en fråga där de svarande fick bedöma utrymme som man ansåg att olika organisationer borde ha. Man fick ta ställning till i vad mån respektive föreningstyp hade för mycket respektive för lite sändningstid eller om sändningstiden ansågs vara ungefär lagom. Resultatet av människors bedömning finns i tabell 16. I likhet med den tidigare finns här relativt stora andelar, särskilt bland icke-lyssnarna, som inte ansåg sig kunna ta ställning. Även här redovisas samma resultat i 1980 års studie (Hedman 1980:76 ff).

Resultaten i tabell 16 stöder i huvudsak slutsatserna på grundval av föregående tabell. Innerstadens närradiolyssnare förefaller relativt nöjda med utbudet. Idrottsorganisationer och invandrarföreningar anses i större utsträckning än andra ha för litet sändningstid. En relativt stor andel - var femte närradiolyssnare i innerstaden - tycker att samfundens program fått för mycket utrymme; var sjätte lyssnare anser samtidigt att invandrarföreningarna fått för mycket

TABELL 16 Åsikter om utrymmet för olika förenings program och icke-lyssnare. Stockholm 1984 (procent)

Fråga: *Är det någon av dessa organisationstyper som Ni anser fått för stort eller för litet utrymme i närradion?*

Åsikt om följande organisationers sändningstid	Innerstaden		Storstockholm		
	Lyssnare ¹⁾	Icke-lyssnare	Lyssnare ¹⁾	Icke-lyssnare	
Religiösa samfund	för litet	-	1	1	1
	lagom	17	2	20	6
	för mycket	22	11	13	6
Fackliga organisationer	för litet	2	1	1	1
	lagom	11	3	23	7
	för mycket	11	5	13	2
Politiska organisationer	för litet	4	2	1	2
	lagom	13	6	22	8
	för mycket	11	3	15	2
Idrott-organisationer	för litet	7	2	5	3
	lagom	13	5	25	6
	för mycket	7	5	11	4
Studieförbund	för litet	4	2	7	1
	lagom	17	4	26	7
	för mycket	7	4	3	1
Invandrar-organisationer	för litet	11	1	5	2
	lagom	6	5	15	5
	för mycket	15	7	15	5
Antal svar		54	241	87	320

1) Som lyssnare betraktas den som uppger sig lyssna på minst en närradiosändare minst en gång per vecka.

Anm: Procenttalen summeras inte upp till 100 procent eftersom de som inte anser sig kunna ta ställning exkluderats i tabellen.

plats. Också Storstockholm har samma andel som vill minska invandrarföreningarnas utrymme, men här finns även lika många som vill att de politiska föreningarna skall få maka på sig.

De icke-lyssnare i innerstaden som haft någon åsikt i frågan redovisar i stort sett samma bedömningar som lyssnarna. Också här är tendensen densamma i Storstockholm. Resultaten är i de närmaste identiska med dem som framkom 1980. Också där fanns en klar kritik mot samfundens programutrymme och ett intresse att öka idrottsorganisationernas (Hedman 1980:77).

Det är uppenbart att det på flera punkter finns mycket delade meningar om de sändande organisationernas utrymme. Ett typiskt uttryck för detta är de diametralt motsatta uppfattningarna om invandrarföreningarnas sändningar - det är både många som vill öka och många som vill minska deras utrymme. Man kan bakom siffrorna ana lyssnarnas plädering för den egna föreningen. På denna punkt kommer dock invandrarföreningarna undersökningstekniskt i ett sämre läge, eftersom invandrare är en grupp som i mindre utsträckning svarar på en enkätundersökning av detta slag. Detta måste tas in i den fortsatta analysen.

För att ytterligare pejla stämningarna fick svarspersonerna även en öppen fråga, där de kunde ange namn på föreningar som borde få respektive inte borde få sända närradio i Stockholm. Relativt få lämnade konkreta förslag. Trots detta har tabell 17 tagits med. Orsaken är att det i den finns en organisation som klart skiljer ut sig. Det är Öppet Forum, en förening som bedrivit rashets i sina program och som fällts för detta i domstol (Jfr SOU 1984:53 s 114 f). Omkring var femte svarsperson framför att denna organisation, liksom rasistiska och fascistiska föreningar i allmänhet borde hindras att sända i fortsättningen. Några kritiska röster faller också på invandrarorganisationer och några på religiösa samfund, vilket är förväntat av tidigare iakttagelser. Samtidigt

TABELL 17 Åsikter om organisationer som borde respektive inte
borde få sända närradio, Stockholm 1984 (procent)

A. Fråga: *Anser Ni att det finns någon enskild förening eller organisation som absolut borde sända program i närradion?*

Typ av förening som borde sända	Innerstaden		Storstockholm	
	Lyssnare ¹⁾	Icke- lyssnare	Lyssnare ¹⁾	Icke- lyssnare
Religiösa samfund	-	1	5	-
Fackliga organisation	-	1	-	0
Politiska organisationer	-	2	1	2
Idrottsorganisationer	-	1	1	0
Studieförbund	-	1	-	0
Invandrarorganisationer	-	1	1	0
Företag och dyl	-	1	-	-
Antal svar	43	190	79	238

B. Fråga: *Anser Ni att det finns någon enskild förening som absolut inte borde få sända program i närradion?*

Typ av förening som <u>inte</u> borde få sända	Innerstaden		Storstockholm	
	Lyssnare ¹⁾	Icke- lyssnare	Lyssnare ¹⁾	Icke- lyssnare
Religiösa samfund	2	1	6	2
Fackliga organisationer	-	0	-	-
Politiska orgasnisationer	-	0	-	1
Idrottsorganisationer	-	-	-	-
Studieförbund	-	-	-	-
Invandrarorganisationer	4	0	1	0
Öppet Forum, rasistiska eller fascistiska org	20	22	12	23
Antal svar	51	204	84	271

1) Som lyssnare betraktas de som uppger sig lyssna på minst en närradiosändare minst en gång per vecka.

har just religiösa samfund förespråkare också då det gäller föreningar som borde börja sända (i Storstockholm).

Bedömningarna är relativt samstämmiga mellan de regelbundna närradiolyssnarna och allmänheten i övrigt.

7.3 Vill man ha när-TV - och i så fall hur?

Den avslutande åsiktsfrågan gällde eventuell utbyggnad av när-TV. När-TV bedrivs f n inte i närradioform i Stockholms innerstad, även om en sådan utveckling har diskuterats. Vad säger då allmänheten om när-TV? Detta framgår av tabellerna 18 och 19. I likhet med vad som skett i det föregående redovisas här de regelbundna närradiolyssnarnas och icke-lyssnarnas svar separat.

Som framgår i tabell 18 så hade alla svarspersoner åsikter om när-TV-utbyggnad. Det framgår att en majoritet är positiva till en utbyggnad. De regelbundna närradiolyssnarna är de mest positiva - i både innerstaden och Storstockholm ligger andelen förespråkare på ca 75 procent. Bland icke-lyssnarna är siffrorna drygt 50 respektive ca 60 procent positiva.

Om man svarade ja skulle man också precisera vilken typ av när-TV man ville ha. Typen var här snarast en fråga om den juridiska formen. Frågan ställdes närmast för att pröva själva föreningsidéns förankring inför en eventuell när-TV-utbyggnad. Det som är slående i tabellen är hur jämnt samtliga de svarande - oavsett om de lyssnar på närradio eller ej - fördelar sig på de tre alternativen. Inte i någon grupp finns det en absolut majoritet för någon av organisationsformerna. Detta betyder att fältet är fritt för tolkningar. Så kan t ex påstås att en majoritet inom varje grupp inte vill ha en Sveriges Television-modell, men också att en majoritet tycker att en närradioform vore felaktig.

TABELL 18 Åsikter om uppbyggnaden av en när-TV i Stockholm
Stockholm 1984 (procent)

Fråga: *Anser Ni att det bör startas när-TV sändningar i
Stockholmsområdet?*

Åsikt om start av när-TV	Innerstaden		Storstockholm	
	Närradio- lyssnare ¹⁾	Icke- lyssnare	Närradio- lyssnare ¹⁾	Icke- lyssnare
Nej, ingen när-TV	23	47	25	39
Ja, om Sveriges Television får sköta sändningen	23	17	21	23
Ja, om den skulle fungera på samma sätt som när- radion (med föreningar som sköter programverk- samheten)	30	14	30	17
Ja, om vem som helst skulle kunna få rätt att sända program	25	23	25	21
Antal svar	53	250	86	324

1) Som närradiolyssnare betraktas den som uppger sig lyssna på en
närradiosändare minst en gång per vecka.

Anm: Procenttalen kan överstiga 100 % eftersom vissa svarande kryssat
för mer än ett av Ja-alternativen.

De regelbundna närradiolyssnarna är i och för sig något mer
positiva till närradioformen, men kan tydligen också tänka
sig en form där föreningarna har mindre att säga till om.
Icke-lyssnarna är något mer kritiska till närradiomodellen
men fördelar sig jämnt mellan de två andra alternativen.

Slutsatsen måste att det inte finns någon entydig uppfatt-
ning om hur eventuell framtida lokal TV-verksamhet bör byg-
gas upp. Även det positiva intresset bör tolkas med viss
försiktighet eftersom de svarande inte har fått ta ställ-
ning till eventuella kostnader. En sådan restriktion i frå-
gan skulle troligen påverka intresset i negativ riktning
(Jfr Hermansson m fl 1984).

TABELL 19 Åsikter om nyhetsprogram i en eventuell när-TV i Stockholm Stockholm 1984 (procent)

Åsikt om nyhetsprogram i en eventuell när-TV	Innerstaden		Storstockholm	
	Närradio- lyssnare ¹⁾	Icke- lyssnare	Närradio- lyssnare ¹⁾	Icke- lyssnare
Mycket viktigt	31	36	30	39
Ganska viktigt	46	35	44	35
Inte särskilt viktigt	20	15	21	15
Inte alls viktigt	2	15	5	10
Totalt	99	101	100	99
Antal svar	54	252	86	324

1) Se tabell

Den specifika frågan om vad en eventuell när-TV borde innehålla ger vid handen att samtliga grupper lägger stor vikt vid nyhetssändningar. Mellan 30 och 40 procent anser detta viktigt. Totalt ca 75 procent anser när-TV-nyheter mycket viktigt. Det finns inte heller här någon större skillnad mellan närradiolyssnares och icke-lyssnares uppfattning.

* * *

Genomgången av lyssnares och icke-lyssnares åsikter om när-radios verksamhet för relativt lite nytt till de tidigare analyserna. Det framkommer viss kritik mot programverksamhet och utrymme för enskilda föreningar. Men det finns också intresse för att förstärka vissa föreningars sändningstid. Kritik riktas i något större utsträckning mot de religiösa samfundens och invandrarföreningarnas sändningar och sändningstider. Överlag är det dock relativt få som har åsikter i sådana frågor.

En klar tendens är emellertid att många önskar få bort Öppet Forums närradiosändningar liksom man vill förbjuda fascistiska organisationer i närradion.

Då det gäller utbyggnad av när-TV är allmänheten överlag mycket positiv. Den är också enig om att en lokal TV skall innehålla nyheter men meningarna går sedan helt isär då det gäller hur en framtida när-TV bör organiseras.

8. SLUTORD

Föreliggande rapport har avsett att göra en översiktlig avrapportering av hur allmänheten i Stockholm, särskilt i innerstaden utnyttjar och värderar sin närradio, särskilt Stockholms närradio. Analysen bygger på en enkätundersökning med totalt ca 800 personer fördelade på två urval - ett för innerstaden och ett för Storstockholm i övrigt. Närradiofrågorna utgjorde här en del av en större undersökning som ytterst avser att belysa den totala mediasituationen i hela storstockholmsområdet.

Det som framkommit i analysen av närradiolyssnandet är att närradion i Stockholm når knappt 15 procent i innerstaden och drygt 20 procent i Storstockholm. Dessa siffror avser uppgivet regelbundet lyssnande minst någon gång per vecka. Både närradioutbud och närradiopublik i Stockholm kännetecknas av en stor heterogenitet. Det finns inte dominans för någon typ av innehåll eller någon särskild publikgrupp. Samtidigt visar sig att yngre och äldre lyssnar mera än övriga. Detta kan också uttryckas så att studerande och pensionärer utgör en stor del av publiken. Då det gäller olika typer av program finns det tendenser att religiösa program och i viss mån de politiska organisationernas skulle ha en klarare publikprofil. Det finns vissa delade meningar om vilka organisationer som borde ha mer respektive mindre sändningstid, men överlag förefaller lyssnarna vara nöjda med utbudet.

Den allmänna frågan inför närradiostudien i Stockholm gällde i vad mån det skett förändringar i närradiolyssnande respektive närradiopublik under de fem år närradion sänt i Stockholms innerstad samt att diskutera vad som kunde tänkas ligga bakom eventuella ändrade mönster. Det huvudsakliga intrycket av analysen är att anmärkningsvärt lite inträffat. Då det gäller de föreningar som haft sändningar både 1980 och 1984 är publiken i huvudsak densamma. De åsikter som framförs liknar också varandra. Den stora stabiliteten torde i stor ut-

sträckning hänga samman med att själva utbudet i grunden är detsamma. Det är dragningskraften hos detta som bestämmer lyssnarvanor och lyssnaropinioner.

Samtidigt är det uppenbart att det i detta avseende skett en stor förändring: det totala lyssnandet på Stockholms närradio har gått ner med mer än tio procentenheter. Tendensen är dock inte generell för Stockholm: Järva närradio har av allt att döma ökat sin lyssnarandel. Det som förklarar Stockholms närradios nedgång i lyssnarandel torde i första hand vara bortfallet av musikprogrammen i samband med de nya närradioreglerna 1981/82 och det därmed minskade utbudet. Slutsatsen stöds av jämförelser med 1980 års undersökning. Denna visade på en exceptiellt hög lyssnarandel för Stockholms närradio, samtidigt som den särskilda analysen av en veckas program visade att de som låg högst nästan samtliga var musikprogram. På samma gång var det ingen som tyckte att musikutbudet i närradion var för stort - men några tyckte att det var för litet.

Innebörden i detta resonemang är att det omfattande musikutbudet var det som drog upp lyssnandet på Stockholms närradio 1980. Det är samma faktor som idag gör att lokalradiostationen Radio Stockholm varit mycket framgångsrik sedan början av 1980-talet: man har bl a efter amerikansk förebild satsat på en kombination av reportage och lätt musik. Också Järva närradio, som haft en ökande lyssnarskara anses ha mer musikprogram än Stockholms närradio, bl a beroende att man här har lägre STIM-avgifter. Troligen är det just samspelet mellan musik och lättlyssnat innehåll som drar upp publik-siffrorna. Samma iakttagelser har f ö gjorts vid programomläggningar i P3 (Jfr Strid-Weibull 1983).

De redovisade bedömningarna kan möjligen tolkas som en plädering för stora block av lätt musik i närradion. Detta skulle möjligen vara fallet om hela frågan gällde hur man skall nå en maximal publik. Som målsättningen för närradion

formulerats är detta knappast det övergripande syftet med verksamheten - syftet är snarast att föra ut information, sprida åsikter och skapa opinion. I förhållande till en sådan målsättning är det inte säkert att något stort har inträffat i stockholmsk närradio mellan 1980 och 1984. De höga publikandelarna i periodens början köptes troligen till priset av en begränsad uppmärksamhet i lyssnandet. Analyser från 1984 tyder också på att överspridningen mellan musiksändningar och andra program sannolikt var begränsad. Det är troligt att själva kärnan av närradiolyssnare legat på samma nivå under hela perioden. Detta skulle stödja tidigare antaganden av en ökad andel av närradiolyssnarna idag är regelbundna lyssnare. Samtidigt är det uppenbart att musiken spelar en viktig roll för att hålla uppe själva programvolymen: en omfattande programverksamhet både ökar möjligheterna till tillfälliga lyssnare skall hitta in i närradion och ger större möjlighet att hålla kvar de intresserade, i varje fall så länge ett stort programutbud också innebär ett blandat innehåll.

REFERENSER

- Hadenius, Stig, Weibull, Lennart: Massmedier. En bok om press radio TV. Stockholm 1980
- Hedman, Lowe: Närradion och dess lyssnare. En undersökning avseende vecka 16, 1980 utförd på uppdrag av närradiokommittén. Stockholm 1980, DsU 1980:14
- Hedman, Lowe, Weibull, Lennart: Lyssnande på närradio. Bilaga till Föreningarnas radio, SOU 1984:53, Stockholm 1980
- Hermansson, Agnetha, Hermansson, Marie, Jahn, Carl F, von Proschwitz, Charlotte, Stewart-Claesson, Iréne, Wallmark, Marja: En undersökning om förutsättningar för kabel-TV i Göteborg. Projektarbete i Informationsteknik, Göteborgs Universitet 1984
- Holmberg, Sören, Petersson, Olof: Inom felmarginalen. Stockholm 1980, Liber
- Ivre, Ivar: Massmedier i Sverige II. Bokslut för 70-talet. Inblick i 80-talet, Sveriges Radios publik- och programforskningsavdelning. Stockholm 1982
- Nordberg, Jan: Lyssnare, Sveriges Radios publik- och programforskningsavdelning. Stockholm 1983
- Ohlsson, Anders: Postenkäten som datainsamlingsmetod. Vem svarar och vem avstår från att svara? Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet 1984
- PUB, 1984: Lyssnandet på närradion och lokalradion, Sveriges Radios publik- och programforskningsavdelning. Stockholm 1984
- Sparr, Eva: Närradio. Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet 1983
- Strid, Ingela, Weibull, Lennart: Mediesverige. En systematisk översikt. Stockholm 1983, Tiden

Strid, Jan, Weibull, Lennart: Läsvanor och läsintresse
1979-1983. Avdelningen för masskommunikation,
Göteborgs universitet 1984

Weibull, Lennart: Tidningsläsning i Sverige. Tidnings-
innehav Tidningsval Läsvanor. Stockholm 1983,
Liber

Weibull, Lennart: Dagspress och etermedier i Sverige
1979-1983. Avdelningen för masskommunikation,
Göteborgs universitet 1984

UNDERSÖKNINGSOMRÅDEN FÖR STOCKHOLMSUNDERSÖKNINGEN

1. Stockholms Innerstad

Följande församlingar ingår:

- 276 A Storkyrkoförs I. Nikolai
- " B Klara
- " C Jakob
- " D Kungsholm I. Ulrika Elenora
- " E S:t Göran
- " F Adolf Fredrik

- 277 A Johannes
- " B Hedvig Eleonora
- " C Oscar
- " D Engelbrekt
- " E Gustav Vasa
- " F Matteus

- 278 A Maria Magdalena
- " B Högälid
- " C Katarina
- " D Sofia

Totalt antal invånare mellan 15 och 74 år är ca 177.000 .

2. Storstockholm

Stockholms län exklusive Norrtälje, Sigtuna, Södertälje, Nynäshamn samt Stockholmsförsamlingarna enligt ovan.

Totalt antal invånare mellan 15 och 75 år är ca 870.000

STOCKHOLMSUNDERSÖKNINGENS TIDSPLAN OCH INKOMNA SVAR

Åtgärd		Ungefärlig andel inkomna svar*)	
		Innerstad Storstockholm	
15 mars 1984	Utsändning av frågeformulär och följbrev		
22 mars 1984	Första påminnelsebrev	34 %	36 %
5 april 1984	Andra påminnelsebrev med nytt enkätformulär	72 %	80 %
9 april 1984	Telefonuppföljning inleds		
26 april 1984	Påminnelse med särskild "kortenkät" till dem som inte kunde nås per telefon		
4 maj 1984	Undersökningen avbryts	100 %	100 %

*) anger andelen av de totalt inkomna svaren som kommit in vid respektive tidpunkt

BORTFALLSREDOVISNING FÖR STOCKHOLMSUNDERSÖKNINGEN

	<u>Stockholm</u>	<u>Storstockholm</u>
Bruttourval	660	705
<u>Bortdefinierade</u>		
Invandrare ¹⁾	5	2
Avflyttade ²⁾	30	10
Svårt sjuka, döda ³⁾	14	7
Nettourval	611	686
Ej svar	198	205
Hela enkäter ⁴⁾	344	449
Korta enkäter	72	34

Andel svar (procent)	68	70
Andel korta enkäter	12	5
Andel hela enkäter	56	65

Anmärkningar:

- 1) till denna grupp har förts invandrare som inte kan kommunicera på svenska
- 2) till denna grupp har förts dels personer som enligt uppgift från posten eller anhörig har flyttat och dels personer som varit bortresa under hela undersökningsperioden
- 3) bygger på uppgifter från ahöriga
- 4) här ingår även tre enkäter i Stockholm och två i Storstockholm som returnerats utan nummer

ANDEL SVARANDE I OLIKA GRUPPER I STOCKHOLMSUNDERSÖKNINGEN

1. Andel svarande i olika grupper med hänsyn till ålder och kön
(procent totalt antal svarande)

Åldersgrupp	Stockholm			Storstockholm		
	Män	Kv	Totalt	Män	Kv	Totalt
15-29	68	71	70	61	70	66
30-39	57	64	60	59	69	63
40-49	51	78	64	77	71	73
50-64	67	73	70	81	71	76
65-74	78	73	75	73	77	75
Total svarsandel för män resp kvinnor	64	71		69	71	

2. Vilken veckodag använde respondenterna för att fylla i enkäten?
(procent)

	M	Ti	O	To	F	L	S	Antal
Stockholm	12	9	8	5	35	18	13	349
Storstockholm	10	8	7	4	34	20	17	441

Anm: Tabellen bygger endast på de fullständigt ifyllda enkäterna

